

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

„Az anyaszentegyház épségben fenn nem maradhat, hanemha azokkal az eszközökkel támogatattik, melyeket az Úr annak fenntartására elrendelni jónak látott.“ Inst. Lib. IV. Cap. III. 2.

Alighieri Dante, — akít Makaulay „az emberiség nagy költőjének“ nevez — világhírű trilógiája első részében bizonyos „vergődő szellemekről“ emlékezik, melyek az alvilág fojtogató és izzó gőze elöl szabadulni igyekeztvén, a szünetnélküli „kapkodás“-ban kimerülve fáradtan és bánattól leverten lézengenek „a szikla partján, mely a fővénynek köhatára“ s csüggedt reménnyel vonszolják siralmas sorsuk terhét... lemondva a hitről, — a valaha szabadulással s enyhülettel kecsegtetőről. — Ha egyházi, állami és társadalmi közállapotainkra tekintek s elnézem azt az ideges riadalmat, mely az évtizedeken át tartott béke csendjét immár minálunk az egész vonalon felverte; s egyben a napról-napra mind hangosabbakká váló vészkiáltások bábeli hangzavarában terveink, sőt összes cselekedeteink vibráló kompasza felett tűnődve gondolkodom: nekem önkénytelenül is Dante vergődő szellemei jutnak eszembe. Körülöttünk is izzik a levegő; bennünket is fojtogat a gőz s kapkodunk mi is a frissebb, üdítőbb levegő után. — egyre bukdácsolván a dűrva kövek között, melyekkel főképpen egyházi közéletünk pusztulásnak indult mezei szertelenül borítva vannak.

Az idők jelei felettébb agasztók; a fenyegető veszedelem vihartölcsérei szemmel láthatók s teljességgel meg tudom érteni, ha azt látom, hogy mindenki, akiben a vallás és egyház, az Isten és az evangéliumi keresztyénség iránti őszinte vonzalomnak csak egy szemernyi részecskéje is meg van még, — s a minden oldalról mutatkozó erkölcsi dekadencia következményeit sejteni képes: most egyszerre so-

rompóba lép; okoskodik, tervez, tanácsol; kritizál és cselekszik, — több vagy kevesebb sikerrel... de ki-ki a neki adatott talentumok szerént. Ez magában véve nem is baj. Mozgás csak a temetőben nincs. De a hol élet pezseg, ott ezek a tünemények bár más-más formában, rendre előjönnek s p. o. a természetben minden hajnali kürtzengés után naponként ismétlődnek.

De ugyancsak a természetben azt is látjuk, hogy mennél hatalmasabban kezd benne megnyilatkozni a vonzás és taszítás ereje, — mint azt Kant és utána Laplace kifejtették, — különösen a chemiai erők közelből gyakorolt hatása folytán, annál sűrűbben keletkeznek az erősebben vonzó középpontok („attractionscentra“), melyek felé aztán az űrben szétoszlott anyag nagy sebességgel rohan. — Kant szerint a mechanika törvényei szerint működő eme középpontoknak köszönhetjük azt, hogy a kezdetbe össze-visszairányult mozgások lassan-lassan egymást kiegyenlítik s valamennyien egy közép-irány felé, párhuzamosan, mintegy közös tengely körül kénytelenek forogni

Ha már most igaz az, hogy a természet törvényei a vallás-erkölcsi világban is érvényesülnek: akkor ezeknek a „centra attractionáliák“-nak itt is meg kell lenniök s a fentebb konstalt „kapkodásnak“ vége csak akkor szakad, ha cselekvésünkben ezekre a középpontokra mindenkor figyelemmel vagyunk s azokhoz alkalmazkodni is kívánunk. — Ilyen szabályozó és egyensúlyozó középpontok a vallás-erkölcsi élet terén tényleg nagy számmal vannak s ezeknek egyikére mutat rá Kálvin János, a mikor azt mondja, hogy: „az anyaszentegyház épségben fenn nem maradhat, hanemha azokkal az eszközökkel támogatattik, melyeket az Úr annak fenntartására elrendelni jónak látott.“ És vajjon miért nem? Felelet: azért, „mert sok gondolatok vagynak mindennek

elméjében: de csak az Úrnak tanácsa áll meg.“ (Péld. 19., 21.)

Messze vezetne azonban a jó szándék, ha ebből a szempontból kiindulva, mindazon kérdésekre kiterjeszkedném, melyek az anyaszentegyház fenntartása végett Istentől rendelt amaz eszközökkel szorosabb, vagy lazább összefüggésben állanak s tekintettel a finomabb distinciókra, talán részletesebb magyarázatot igényelnének. Majd lesznek, hiszem, mások is, kik kezeiket az eke szarvára vetendik s a mit én most fogyatékosan és hézagosan fejtegetek, azt elmondják részletesebben s mindenestre nagyobb szellemi instrukcióval.

Én az Istentől anyaszentegyházunk fenntartására rendelt ezen eszközök, mint a vallás-erkölcsei téren megannyi „attractions centrumok“ közül jelenleg csak egyetlenegyvel, t. i. a lelkipásztor hivatásával kívánok foglalkozni s erre mondom el röviden mindazt, ami szívemen fekszik.

Hogy a papi tiszt, mely mint Luther írja „a tudományt nyilvánosan kezeli és folytatja“ isteni eredetű: abban a szentírás alapján az összes reformátorok egyetértének s gondolom, nem kételkedünk mi sem. — Hiszen az Institutio IV-ik könyvének 3-ik Caputjában Kálvin határozottan vallja, hogy a papokra ruházott tekintélyt és méltóságot a Szentlélek adja, „*de nem sajátlag maguknak az embereknek, hanem adja azon egyházi hivatalnak, mely rájuk bízott.*“ Ez igen világos. Hanem teljességgel nem ilyen világos az a másik kérdés,

hogy mi ennek a hivatalnak a *főfeladata*, illetőleg a fogalmaknak ama „centruma“, melyhez viszonyítva minden más attributum alárendelt és mellékes?

Zwingli I. kor. 4. 1-re hivatkozva Pálról, mint a Krisztus szolgájáról azt mondja, hogy ő „az Isten ígéjének sáfárja és kezelője“ (Zwingli, Werke I. 232.). — Luther szerint „valaki keresztyén akar lenni, legyen bizonyos fölé s fontolja meg, hogy mi mindnyájan papok vagyunk; azaz, hogy az Isten ígéjéhez s minden sákramentumokhoz egyenlő jogunk van; de még sem illet meg mindenkit ennek használatba vétele, hanem egyedül a gyülekezet belégyezésével, vagy a felsőbbség hívásaival.“ (Luther: Von der babylonischen Gefangenschaft.) „Nyilvánvaló, — ugymond Bullinger, — hogy az Úr tanítványainak azt parancsolta meg, hogy predikáljanak és kereszteljének; azután ő maga nyilvános beszédet tartott s beszéd közben tanítványainak a vacsorát kiosztotta s elrendelte, hogy ezek is hasonlóképpen cselekedjenek“ (Bullinger: Compend. Rel. Chr. 111. l.). — Béza Tódor szerint meg „a pásztorok annyiban nevezetnek a mennyország kulcsai birtokosainak, amennyiben az ő megbízatás folytán nyert tisztök az ige hirdetése és Sákramentumok kiszolgáltatása, — mert az Istennel való kibékülés beszéde által vezettetik a világ az örök életre“ (Confess. Chr. Fidei. 134. l.). De kétségtelenül legtöbbet tanulhatunk e kérdésben is Kálvintól, ki az Institutio IV-ik könyve 3-ik Cap. 6-ben így ír: „A mikor az Úr az apostolokat elbocsátotta, azt

TÁRCA.

A jezsuiták Németalföldön.

Ez évben jelent meg D. SNIJDER J. gorincheni lelkész tollából 3-ik kiadásban a következő című mű: „Rome's voornaamste leerstellingen en bedoelingen, voor den protestant toegelicht, 1898.“, melyben szerző a katolikus egyház legjelentősebb tantételeit s törekvéseit protestáns megvilágításban, népszerű modorban tárgyalja. A mű írására azon körülmény szolgáltatott indokot, hogy — mint szerző előszavában mondja — különösen napjainkban a protestáns egyházak között levő confessionalis különbség háttérbe lépven, sokak öntudatában a kath. és prot. egyház közt levő határvonal is csaknem egészen elmosódott. Így állván a dolog, Róma papjai merészen lépnek fel s inkább evangéliumellenes s veszedelmes tanok idealisálása által mindinkább nyer a kath. egyház valami oly színezetet, mely sokakra nézve hatalmas vonzó erővel bír; aztán a minden egyes protestánst megillető éberség s munkásság is nagyon szem elől tévedt s ennek szomorú következménye, hogy Róma zavartalanul halad előre, a társadalmi élet csaknem minden területén sikert arat, így a

protestantismus jövőjét, hazánkban is, mindinkább nagyobb veszély fenyegeti.

A protestáns öntudat élesztésére, erősítésére, a veszély elhárítása végett jelent meg tehát e mű s hogy a cél érdekében nem minden siker nélkül, mutatja azon körülmény, miként a könyv kevés idő alatt három kiadást ért.

A szerző tárgyalás folyamán többek között felveti e kérdéseket is: a jezsuita rend mi eredményt ért el Németalföldön s mely eszközökkel törekszik manapság hazánkban arra, hogy a katolikus egyházat a protestantismus felett diadalra vezesse?

Jelen alkalommal e kérdéseket óhajtjuk ismertetni, melyekre szerző a következőkben adja meg a feleletet:

Loyola Ignác már kezdettől fogva a németalföldi provinciára irányította tekintetét, mi egészen a dolog természetében rejlett. Ha Németalföld egyike volt azon európai államoknak, melyek a reformatiot mindjárt elsőben határozottan elfogadták s ha Németalföld hatalmas módon fölvetette a harcot a pápa és az egyház ellen s a hitüldözötteket vendégszeretőleg fogadta: úgy ezen eretnek terület meghódításának Róma részére minden igaz katolikus előtt a legnagyobb mértékben óhajtandónak kellett lenni. S már a szárazföldi harcok kezdetén, a 16-ik század közepén jelentek meg szétszór-

parancsolta meg ezeknek, hogy az evangéliumot predikálják és a hívőket a bűnök bocsánatjára megkereszteljék. Annakelőtte pedig azt hagyta volt meg nekik, hogy az ő testének és vérének szent jegyeit az általa mutatott példa szerént osztogassák. *Ebben áll a szent, sértethetetlen és örök érvényű törvény azok számára, kik az apostolok helyébe jönnek, a melyben az evangélium hirdetésére és a sákramentumok kiszolgáltatására való parancsolatot veszik.* — Mi hát a tisztök a lelkipásztoroknak? Pál nemcsak magáról, hanem ezekről is szól, midőn azt mondja, hogy úgy ítéljen mifelőlünk az ember, mint a Krisztusnak szolgáló felől és az Isten titkainak sáfárai felől. (1. Kor. 4. 1.) Ugyancsak más helyen: Szükség a püspöknek amaz igaz beszédnek, mely a tanításra való, — szorgalmatos megtartójának lenni, hogy inthesse a hallgatókat a tiszta tudomány által és meg is győzhesse az ellenkedőket. (Tit. 1. 9.) — Ezekből és az ezekhez hasonló itt-ott előforduló helyekből azt lehet következtetni, hogy „a pásztoroknak tiszte két kiváltképpen való kötelességből áll, t. i. az evangélium predikálásából és a sákramentumok kiszolgáltatásából.“

Az ezen és ezekhez hasonló bár emberi, *de mint fundamentumra az evangélium jósan értelmére támaszkodó* reformatori definíciókban s az azokból kidomborodó eszmékben keresem én és vélem feltalálhatni azt a „centrum attractionale“-t, mely a mi jelenkori kapkodásunkban és vergődésünkben az össze-vissza írá-

nyúlt mozgásokat végre is kiegyenlíti, a mikor arról van szó, hogy mit tegyen a lelkipásztor?

Mit? . . . Hirdesse az ígét; szolgálta ki a sákramentumokat. Ez az ő rendeltetése s mindenekfelett kimagasló hivatása. E mellett minden egyéb elenyészik és kell is, hogy elenyésszék. „Belmissio“, „cura pastoralis“, „evangelisatio“, „társadalmi tevékenység“ stb. stb. . . mind jó; szükséges is; dicséretet is érdemel; de egyfelől mindezek ama fontos tisztszen implicite ott vannak; másfelől, ha valaki ezekre nem született, — mert ezeknek különösebb effektuálására igazán születni kell s csak egy *Wichern* egy *Fliedner* volt a világon: — még mindig teljességgel nem méltatlan szolgálja az Úrnak, ha ama főkötelességének lelklismeretesen eleget tesz. Igehirdetés, sákramentumok kiszolgáltatása: egyike azon eszközöknek, melyeket az anyaszentegyház fenntartására maga az Isten rendelt s ezt lenézni, kicsinyelni soha és senkinek nem szabad.* Hogy pedig a lelkipásztor az ígét sikerrel hirdethesse, erre nézve a keresztyén alapigazságokban való különben tiszteletreméltó, őszinte és becsületes hit magában véve nem elegendő. Ehez még szükséges más valami is, a mit profán nyelven *tudománynak* neveznek. És ennek megszerzése végett tanulunk kell, — sokat és ernyedetlenül; mert igaz az, hogy a jó pap holtig tanul.

Az tudva van, hogy a régi zsidóknál a papnak ép testünek kellett lenni s már a po-

* Béza azt mondja: „cavendum est sedulo ne ministros Verbi aspernemur quatenus sunt ministri“ 136. l.

tan jezsuiták, kik szerte kalandoztak az országban, azonban semmiesetre sem cél nélkül. Az első jezsuita, ki Németalföldön és pedig a szabad friezek országában működött, Bockes Anske, vagy Bocatius Andreas volt, ki Lainez rendfőnök megbízásából jött az 1563. évben s először Sneek-ben, majd aztán Jlstban telepedett meg, ahol egy bizonyos Bartels János nevezetű halottat támasztott fel, ki felébredése után esodálatot keltőleg az eretnekeket, különösen a mennonitákat gyalázta, míg a kegyes jezsuitákat édig magasztalta. Majd ezután kisebb-nagyobb szerencsével követték őt más rendtagok is, kik hasonlóképen gyakran nagy esodákat vittek véghez. Többek közt barátja, Van der Heyden, Roorda Bouwe nevű nemes embert halálos betegségből gyógyított meg az által, hogy ennek nyakát és mellét papi öltönyével takarta be, étele és italába titkon szentelt vizet vegyített. A hol az istenfélő atyák ily miráku-lumokat vittek véghez, nem esoda, hogy ott sokan körrejönek csoportosultak olyanok, kik vagy sohasem voltak szívők szerint igazán hívei a reformációnak vagy jóhiszeműleg nekik hitelt adtak, dacára annak, hogy a hatóság a jezsuiták ellen szigorú törvényeket hozott és habár a világi lelkesedés, mely a rendet nem vette valami különös tekintetbe, csaknem mindenütt ellene nyilatkozott. Ehez járult még az is, hogy ha katolikusá lett valaki, a világ szeme előtt szükségből pro-

testáns maradhatott, amint az egy jezsuita misszionárius következő megbízó leveléből is kitűnik: „Az ön megbízása nemcsak azt tartalmazza, hogy az egyház hű fiait hitökben erősítse, hanem azt is, hogy minden módon lelkeket is nyerjen. Feladata legyen főleg az, hogy tekintélyes személyeket s a kik a kormányban vannak, hódítson meg. Egyedül ezeknek engedhet meg, hogy titkos katolikusok lehessenek, csak hogy a lelki atyáiktól nyert szabályokhoz tartsák magokat. Dispensáció mellett ref. lelkészek tanításain is rendszeren megjelenhetnek s tiltott napokon húst ehetnek, hogy ezen a módon rejtve maradhassanak s a pápasággal annál több jót tehessenek. Az is megengedhető részökre, hogy protestánsokkal ülhessenek egy tanácsban s ott szavazhatnak is a katolikus gyűlések szétzavarására s a mint ezek megtámadtatnak, maguk is ott jelen lehetnek, de mindez csak azért történjék, hogy fel ne ismertessenek s annál ügyesebben megakadályozhassák, mit a katolikusok ellen tervelnek.“ Mint mindenütt másutt, úgy Németalföldön is ez eljárásmodot követték szeltire. A jezsuiták mindenféle alare alatt megjelentek, mint tudósok és orvosok, mint kereskedők vagy szolgák; a tekintélyesek palotáiban s a szegények kunyhóiban; mindig készen a vitatkozásra, tanítás, vigasztalás, az ifjúság szive megnyerése, a esüggedők bátorítása s a feszületnek a haldok elé tartására.

gány *Seneca* megírta: „sacerdos, non integri corporis quasi mali omnis res, vitanda est“ (L. U. Controv.); aminek értelme magyarul az, hogy az olyan papot, aki nem éptestű, mint valami rossz dolgot kerülni kell. Nohát főleg református szempontból még sokkal inkább az olyat, aki nem *ép koponyájú*. — A protestáns s éppen a magyar protestáns theologiai akadémiák a tudományoknak kezdettől fogva megannyi világitó tornyai valának s századokon át csaknem minden tudós a papok sorából került ki. Ezért kell azokat a theol. intézeteket teljes magaslaton tartani s a leendő papok tudományos képzéséről semminemű alárendelt cél kedvéért le már csak azért se mondani, mert különben maholnap arra a niveaura szállanánk le, amelyen az oláh pópák állanak, kik között 3—4 esztendei becsületesen elvégzett harangozófi list katedrara promoveál; vagy amelyen állottak a római katolikus papok a 17-ik század első évtizedeiben, amikor Pázmány Péter egyik VIII-ik Orbán pápához küldött jelentésében azt írja, hogy „tűrni kénytelen a tudatlan és rosszéletű papokat, mert különben a gyermekek keresztesség, a felnőttek pedig gyónás nélkül múlnának ki s a papoktól elhagyott nép az eretnekekhez pártolna.“ De ugyancsak ez a körülmény egyik főok arra is, hogy a lelkipásztoroknak *tisztes-séges* dotációt adjunk, hogy azok gond nélkül élhessenek s a tanulmányokhoz, tudományos búvárlatokhoz szükséges forrásokra, vulgo: könyvekre áldozni anyagilag képesek legyenek.

Ha pedig az általam itt felvetett eszmék a

szigorú bírálatot ki nem állhatják: akkor zárjátok be azokat a költséges theologiai intézeteket, — bocsássátok el a tudós professzorokat . . . hadd adja kiki úgy, amint vette . . . Ki vállalkozik rá? . . .

E. L.

KÖZÉLETÜNK.

A „Magyar Protestáns Irodalmi-Társaság“ közgyűlése Kolozsváron.

Nagytisztelendő Szerkesztő úr!

Távol falusi magányomból felkerekedtem, hogy az M. P. I. T. közgyűlésén résztvéve betöltsem régi vágyamat, szememmel lássam a „görbe országot“ s ottani protestáns testvéreink emporiumát, Kolozsvárt. Nagy várakozásokkal, nagy reményekkel indultam útra. Kis egyházam ígéhirdetését derék legatusomra hagyva egy nappal korábban érkeztem. A reggeli vonattal érkezve meglepett a lobogó díszbe öltözött város s édes öröm s nemes büszkeség töltötte el lelkemet. A fejedelmi korszak emlékei újultak fel lelkemben: a Bethlenek, Boeskyay idejéből s boldognak éreztem magamat, hogy a „kálvinista Erdélyben“ vagyok. A hol így tudnak lelkesedni a protestantizmus törekvéseiért, oda zarándokolni kell, gondolám, lelkesedést tanulni ügyünkért.

Mily keserű kiábrándulás várt reám! A legelső vendéglőben, hová hajtatók, nem kaptam szobát. Okát kérve felvilágosítottak, hogy itt ma „Unió-ünnep“ van s tömve a vendéglők. Az első kiábrándulás! Tehát nem a prot. irodalmi társaságért van e dísz, Mindegy — gondolám — hazafiság és protestantizmus karöltve járnak s annál inkább örültem, hogy egy szerencsés véletlen folytán tanúja lehetek egy szép hazafias ünnepélynek. Úgy éreztem, mintha Petőfi lelke vezetett volna a Királyhágón által együtt ünneplésére a két testvér haza újra egyesülésének, melyet egykor ő oly rajongó lelkesedéssel ünnepelt s énekelt meg.

Munkásságuk csakhamar megtermette gyümölcsét Róma számára. Oraniai Vilmos meggyilkolásánál nem menthetők a vád alól, habár ott a legnagyobb szerepet II. Fülöp játszotta, ki midőn a fejedelmet szabadon eresztette, gyilkosának 25 ezer aranyat s nemesi rendbe való fölvetelt ígért. Hat támadás hiúsult meg, míg végre Gerards Balthasar a gyalázatos tettet végrehajtá. Gerards beismerte, hogy tervét egyedül a trieri jezsuita collegium rectorával közölte s ez beleegyezését s áldását adta rá annak biztosításával, hogy ha a merénylet kivitele alkalmával életét vesztené, a martyrok közé vétetik föl.

Midőn 1598. május 27-én Panne Péter elfogott, mert Mörice fejedelmet akarta meggyilkolni, a kihallgatás alkalmával egyenesen a jezsuitákat vádolta, kik őt megvesztegették. Természetesen ily eszközök által nyerniök kellett a jezsuitákaak, a kik aztán a többi tartományokban is nagyszámmal munkához láttak. Már 1656-ban 400 ezerre emelkedett a katolikusok száma, különösen a jezsuiták működése által s bizonyára még magasabbra emelkedett volna, ha a világi lelkészség, mely nem annyira a pápa világi hatalmát, mint inkább a reája bizott nyáj jólétét hordozta szívében, gyakran a rend ellen nem fordul, mely körülmény végre is nyílt szakadásra vezetett. Az egyházi felsőség ez időig maga választotta lelkészeit pápai megerősítés mellett, mely

jog azonban az egyházi felsőségtől elvétetett. Ha ugyanis egész Németalföld elszakadna Rómától, úgy azt a pápa s a rend *missioi* országnak nyilvánította ki, oly országnak, melyet az egyedül idvezítő egyházba visszavinni a római misszionariusoknak jutott feladatául.

Ennek következménye nemcsak az volt, hogy a püspököket most már egyenesen Róma választotta s ettől lettek függővé, hanem egyszersmind a jezsuiták csaknem korlátlan hatalommal léptek föl s a lelkészség csaknem minden ügyeibe beavatkozhattak, s ez utóbbi tekintetben annyira vakmerően jártak el, hogy a lelkészeknek jogaik megmentésére s gyakorlására kellett törekedniök. Különösen Utrechtben vált a küzdelem lassanként hevessé. A legkitűnőbb püspököket, kiket az egyházi felsőség törvényes úton választott, vándoltak be a jezsuiták, mint pl. egy Roveniust, Neercasselt és Codde-t. Ez utóbbit áruló módon Rómába csalták s megfosztották hivatalától, míg a lelkészség s a rendek őt támogatták; azonban csak midőn a jezsuita barátok, Bijleveld-et, kit Róma a nyilván elszakadt püspökség élére nevezett ki, sem a lelkészség, sem a rendek el nem ismerték, hanem helyébe a kiváló Steenhoven Corneliuszt választották meg (1723), lett a szakadás ténynyé. A jezsuiták ösztönzésére vonakodott a pápa őt megerősíteni, azonban Steenhoven, a hozzá hű lelkészség s állami hatóság által támogat-

Alig hogy átöltözködtem, az utcákon nyüzsgő tömeg közé vegyültem s az magával a piaci szép templomba sodort. Tele ünnepi sokasággal sokan díszmagyarban, mindenki ünnepélyesen. De énnekem csak mégsem itt a helyem — mondám tünődve magamban —; gyerünk csak hálát adni is a mi templomunkba.

Kérdőzködésekre azonban bámúlva hallám, hogy az ünnepély első pontja „Te Deum“ a főtéri kath. templomban; egybűt hivatalos unió ünnepi istentisztelet nincsen.

Hanem ez már kihozott ám a sodromból. Micsoda mondám, hát a Wesselényi, Kemény, Szász Károly mind megannyi nagy kálvinista művét, az uniót pápista módon ünnepeljük?! Hát a „három nemzet s négy vallás földjén“ is „uralkodó vallás“ már a pápistaság? Hát az erdélyi kálvinizmus metropolisában, a kálvinista püspök székhelyén, egy oly város által rendezett ünnepélyen, hol a protestáns felekezetek s ezek között a kálvinisták abszolút többségben vannak egy vallásos aktusnál ők nemesek, hogy nem dominálnak, de tekintetbe sem vétetnek?! Micsoda dolog ez?!

Nem tudtam ezt magamnak megmagyarázni. De nem sokára reá jöttem. A különben szép és lélekemelő hazafias ünnepély után látogatást tettem egy pár előkelő kálvinista embernél: papoknál, tanároknál, magas társadalmi állású embereknél s a minő képet ezek nyilatkozatai alapján az erdélyi kálvinizmusról alkothattam, az egy szóval: megdöbbentő. Az elkeseredés az egyházi vezetőség ellen általános. Törvény tiprásról, jogesorbításról, erőszakoskodásokról, a szabad vélemény és nyilvános kritika üldözéséről szól a panasz minden ajkon s e közben oly nyilatkozatokat hall az ember a vezetőségről, mely egyenesen nevetséges volna, ha oly szomorú nem volna. Mig az erdélyi kálvinista egyház a minden áron való meggazdagodás zsidó szellemének áldozik: erkölcsi sulyát, értékét, befolyását teljesen elvesztette. Szomorú, nagyon szomorú ez a dolog! Itt ha gyors változás be nem következik: a végveszély, az erkölcsi bukás fenyeget. Videant consules!!

tatva, megmaradt állásában, nem törődve azzal, hogy Róma választását semmisnek nyilvánította s őt magát kiátkozta. A jezsuiták üzelmei folytán így állott elő az állam védelme alatt a püspöki katolikus egyház, vagy a püspöki klérus egyháza, ellenségeitől helytelenül jansenisták egyházának is nevezetve. Sem a leghevesebb jezsuita gyűlölet, sem a legszörnyőbb tervek, többek között az utrechti s a rajnai érsek megmérgezése, a miben legnagyobb valószínűség szerint részesek voltak, nem vihettek ki mást, mint hogy a püspöki kath. egyház tagjainak száma lassanként alább szállott, de azt elnyomni képesek nem voltak. Ellenkezőleg az egyház három püspökségével: Utrecht, Harlem és Deventerben s 25 egyházra eső 5000 lélekkel, nem kevésbé derék lelkészeivel, mind e mai napig az igazi róm. kath. egyház mintaképe maradt.

Későbbben sem maradtak a jezsuiták nyugton. Új időszak nyílt előttük tevékeny munkásságra a francia revolutioval, mely vallásszabadságot hozott minden hitfelekezetre. Most mindazt, mi előbb a római egyház fejlődését megakadályozta, lassanként az utból eltávolították. Főleg a francia uralom alatt nyertek szabad kezet s Lajos király uralkodása alatt sok tekintetben is nagy előhaladást matattak föl. Németalföld s a katolikus Belgium elkülönítésében, mivel ezek egyesülése egy protestáns király alatt szemökben szálka volt — meglátszik kezök nyoma, 1830.

De hadd térek az Irod. Társaság ügyeire.

Kedden délután 4 órakor előbb választmányi, majd 5 órakor közgyűlés tartatott. Gyurátz Ferencz elnök távollétében Hegedűs Sándor másodelnök vezetése alatt. Előadott Szóts Farkas társ. titkár. Jelen voltak: Szász Károly, Szász Domokos püspökök, a Kolozsvári ref. theol. tanárok, Szilávik Mátyás dr., Masznyik Endre, Szabó Aladár, Gergely Károly n.-bányai, Zoványi Jenő tiszta-földvári, Szántó János esperes, Tavani József esperes, Csekme Ferencz, Benke István gimn. tan. Szabó Sámuel nyug. tanár, dr. Gidófalvi István főgondnok, Nagy Sándor hidvégi pap, Léway Lajos sárkeresztúri, Varga Lajos n.-nemedi, Szabó Géza stb. lelkészek s más érdeklődők.

A tárgysorozat rendjén titkár bejelentette.

1. Hogy a társaságot az orsz. kiállítás zsűrije „a vallásos kultúra terén szerzett érdemei elismeréséül“ egy éremmel tüntette ki, a mi örvendetes tudomásul vétetett.

2. Hogy dr. Miller a „Csendes órák“ szerzője a fordítás egy neki megküldött példányáért köszönetét fejezte ki, valamint a fordító „jó püspöknek“ a fordításáért.

3. A vendéglátó kolozsvári ev. ref. és ág. evang. egyháznak köszönet, szavaztatott.

4. A következő évre a közgyűlést két helyre is meghívták (Kassa és Pozsony)* a választmány dönt, * Hát Debrecen hol késik az éji homályban!? Szerk. hogy hol tartatik a jövő közgyűlés.

5. A népies iratok „Koszorú“ füzetekről a jelentés azt mondja, hogy a múlt évben 10 új füzet nyomtatott 5—5 ezer és 12 régi füzet ugyancsak 5—5 ezer példányban. Különben ezek árusítása tekintetében a múlt év rossz év volt, 20 ezerrel kevesebb példány volt ez iratokból eladható, mint tavaly, mikor 47 ezer kelt el.

6. Csakugyan ily rossz éve volt a „Csendes órák“-nak is; 3000 példányból 500 kelt el esupán.

7. A „Monográfiák“-ban jövőre kisebb egyh. tört. dolgozatok fognak megjelenni Zoványi, Prayr, Révész

I. Vilmos király uralkodása alatt minden lehető megtettek, bár eredmény nélkül, hogy a pápával concordatum köttessék. II. Vilmos alatt, ki a katolikusokkal szemben engedékenynek mutatkozott, ujjalag felléptek ezen előbbi törekvésekkel, azonban most sem más eredménnyel, mint hogy a király a pápai nuntiusal egyetértőleg, a katolikusoknak több szabadságot adott, különösen kolostorok s efféle intézetek felállítására. A miben azonban legtöbb eredményt értek el volt: lelkészek képzésére seminariumok, jezsuita collegiumok, szerzetrendek s zárdák alapítása. Egymásután hozták létre seminariumaikat: Hageveld, Megen, Boxmeer, Uden és Ravensteinban; collegiumaikat: Kuilenburg, Katwijk, Warmond és Rijsenburgban, mely intézetek természetesen mind megannyi gyűpontjai lettek a jezsuita törekvéseknek s részben ma is azok. Mindazáltal legnagyobb győzelmök volt a szabadelvű Thorbecke miniszter kormánya idejében 5 püspökség visszaállítása: Utrecht, Harlem, s Hertogenbosch, Breda és Roermondban, Utrechtben érsekséggel. Ez a visszaállítás egy a protestánsokra nézve mélyen sértő irat kíséretében történt, melyet a pápa bocsátott ki „a kálvini eretnokség hátránya s üdvtelenségéről“, s mely a protestánsok részéről heves tiltakozást idézett elő s ez a történelemben *áprilisi mozgalom* gyanánt ismeretes. A tiltakozást mindazáltal igen hihetőleg a jezsuiták tervszerűen csalták ki, hogy ez által a katho-

mán, Földváry, Farkas tollából 28—30 ívnyi terjedelemben.

8. Pénztári számadások mostoha évről tesznek bizonyosságot, mint az előre közlött jelentés mutatja. Zoványi Jenő egy pár felszólalása s Hegedüs elnök felvilágosításai után elfogadtattak s a felmentvény megadatott.

9. A „Bibliai Lexikon“-ra nézve határozatott, hogy az anyagi ügyek aláírás útjánai biztosításának bevégzése után a munkálat nyomtatás alá boesátandó.

10. A választmányi tagok kilépett fele része újra megválasztott. Az elhalt tagok helyébe választottak gróf Tisza István és Stromp László.

11. Indítványoztatik, hogy a társaság szellemi hatása öregbítésére vidéki emporiumokban felolvasások tartassanak. Elfogadtatik.

12. Kellemes meglepetést okozott Szász Domokos püspök ama bejelentése, hogy a nagy gyűlésen 1000 forintos alapítványt boesát a társaság rendelkezésére, hogy azzal, mint forgó tőkével lehetővé tegye a tanárok kéziratának kiadását. E tekintetben ő már tett is kezdeményező lépést, a mennyiben Nagy Károly theol. tanárt megbízta a Kálvin Intitutiójának a fordításával. Arra kéri tehát a társaságot, hogy legelőször ezt a munkát adja ki. A közgyűlés hálával fogadja az alapítványt s Masznyik Endre indítványára kimondja, hogy mert ez az ügy a prot. theologiák közösi ügye, annak az 1000 forintnyi forgó tőkének a növeléséhez szolittassanak fel az összes egyházkerületek.

A nagy gyűlés rendkívül lelkes hangulatban folyt le a theol. fakultás dísztermében. Ezt megelőzőleg azonban istenítisztelet volt a bel-farkas utcai templomban, hol Kenessey Béla theol. tanár tartott formailag és tartalmilag szép beszédet Ján. 9. 25. alapján rajzolván az egyház munkásainak a kötelességét az emberiséggel szemben.

A nagy gyűlést Hegedüs Sándor a társaság másod-elnöke nyitotta meg egy remek s a napi lapokból már

---

likus egyház egysége annál nagyobb mértékben előmozdittassék, 1853.

A pápa által kinevezett püspökök nem közönséges értelemben vett lelkészek, mint pl. akik kath. államokban az egyház élén állnak, hanem missiói, azaz nem németalföldi, hanem pápai püspökök, kiknek különös küldetésük abban áll, hogy az eretnek Németalföldet ismét visszatérítsék az egyedül idvezítő egyházba. És csakugyan az utóbbi idők óta a jezsuiták titkon és nyíltan, fel nem tartóztatva semmiféle törvényhatározatok által, hanem nagybárra a felsőség elnézése mellett, folytatják romboló munkájukat a nagy cél felé: Németalföldet a pápa szolgálomává tenni. Napjainkban, ugy látszik, politikájuk oda céloz, hogy a jövőben Belgiummal leendő viszont egyesülést hozzanak létre, mert az utóbbi idők alatt mindkét országban oly jelentékenyen megerősödött római egyház felettébb sok lelkeket nyerhet a több tekintetben elernyed s elszunnyadt protestáns egyházaktól s ezeket könnyen felülszárnyalhatja. Így haladnak lassan, de biztosan előre, hogy megvalósuljanak egy római katolikus által mondott eme szavak: „nincs szükség prófétai adományra, hogy eleve megmondhassuk, miként Németalföld a 20-ik század elején katolikus orszaggá lesz!“

(Vége köv.)

Juhász László.

ismert beszéddel. Ez a beszéd leirhatatlan hatást gyakorolt. És ez másként nem is történhetett; olyan volt ez a beszéd. Azután Szász Domokos üdvözölte a társaságot s a titkár Szóts Farkas referálása után a felolvasó asztalhoz *Kun Géza* gróf ült s a tudós főúr felőrán át tartó s ritka melegséggel előadott értekezésében azokról az eszközökről és módokról szólott, melyekkel az egyházi élet elevenségét munkálhatjuk. A rendkívüli élvezetet nyújtó gyönyörű felolvasásért a nagy gyűlés tünnetésszerű eljenzéssel és tapssal fejezte ki elismerő köszönetét, azután következett még egy felolvasás; Masznyik Endre olvasta fel a tavol levő Stromp László „Apácai Cseri János“-ról irt értekezését. Szabó Aladár javaslatára az összes beszédek és felolvasások könyommatnak. A nagy gyűlés $\frac{1}{2}$ órakor ért véget, a mikor következett a banquette a „Központi szálloda“ údvári fedett helyiségében. Természetesen a köszöntők nem maradtak el; Hegedüs Sándor a királyt; Szász Károly Hegedüst, Szász Domokos szintén őt köszöntötte fel, felemlítve, hogy Hegedüst szülei eredetileg papnak szánták és már ki is volt szemelve az eklklésia, melybe majd beültetik; Hegedüs azonban megszökött a papság elől, hanem azért mégis Magyarország legelső prot. papja lett. Jutott aztán rendes szokás szerint a köszöntökből másoknak is s általában a banquette kitünő hangulatban folyt le s én azzal a komoly gondolattal jöttem haza, hogy be egészen másként folyhatnának a mi ügyeink, ha egymást nemcsak megérteni tudnók, hanem *meghallgatni* is képesek volnánk s a „sic volo, sic jubeo“ helyett autonomiánk irányítója mindig a törvényes organumok által gyakorolt jog volna.

Falusi pap.

Az erdélyi egyházkerület közgyűlése.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület évi rendes közgyűlését Pünköszt utáni héten szokta tartani. Most július 2-ára hívatott és ült össze.

E közgyűlés elé rendkívüli érdeklődéssel tekintett nemcsak az erdélyi kerület, hanem az egész hazai kálvinistaság, sőt a mult hetekben megjelent hírlapi cikkek folytán az egész ország. Mindenki érthető kíváncsisággal várta, hogy az illetékes testület tisztázni fogja a kerület anyagi viszonyainak tényleges mibenlétét s ezzel megnyugtassa a felzaklatott közvéleményt. A kerület mostani kormányzása iránt bizalmatlansággal viseltetők el voltak rá készülve, hogy teljes világosságot követelnek s nem fogják beérni a jelentések nagyhangu és sokszor elasztikus frázisaival és nem elégszenek meg az eddigi többség mindenkor kész bizalmi nyilatkozatával, hanem hivatalos számadatokat, okmányokat, kimutatásokat követelnek. Egyben azonban egyetértett a közgyűlés minden tagja abban, a mit Hegedüs Sándor „emlékezetes jelentőségű“-nek nevezett beszéde így fejez ki: „ki kell zárni minden — bármily természetű — személyes sérelmet, mely a kérdés megoldása elé akadályt gördíthetne“ s hogy „nem azt kell vizsgálni, hogy mi történt, hanem azt, hogy mit kell tenni most és a jövőben.“ Mert mindenki érezte igazságát annak, a mit tovább mond, hogy „itt a jogi felelősség át van hárítva az egyházkerületre is.

A tagok mindenike érezte, hogy nagyjelentőségű közgyűlés előtt állunk. S Istennek hála, a forduló pont ugy látszik, nemcsak az anyagi ügyek kezelésében, de a közszellem megnyilatkozásában is örvendetesen jelentkezett. Az emberek immár nemcsak egymásközt panaszkodtak titokban, de hallottunk és láttunk egy

pár erőteljes, kálvinista őszinteséggel és nyíltsággal tett kijelentést és cselekedetet is. Ujra próbálkoznak az emberek saját fővel gondolkozva saját lábaikon járni s a hivatalos jupiteri szemöldökök ráncái több megbotránkozást, mint félelmet keltettek, mert több tény arról győzte meg az embereket, hogy a törvény-tisztelet és uralom újra kiszorítja a hatalom mosolyának s a kegy hajhászatának uralmát. Előkelő emberek ajkáról hallottuk pl. a kolozsvári papválasztás ügyének tárgyalása közben, hogy a hatalmi tulkapások mizériái nagy részben „az erdélyi speciálítások” eredményei.

Örömmel kell elismernünk, hogy jó példával éppen a vezető férfiak jártak elől s az eddigi irányzat ellenzékének méltó elismeréssel kell adóznunk, midőn a helyzet tisztázására és javítására készségesen, minden hátsó gondolat nélkül ajánlta fel közreműködését.

A közgyűlés minden gondolkozni szerető tagját előbb a bámulat, majd az öröm lelkesedése s végre valami jóleső megnyugvás töltötte be: új korszak küszöbén állunk, — hajnalodik. Hála a vezetők bölcsességének a dolgok revolúcionarisztikus radikalizmus nélkül biztatnak jobb fordulattal.

A becsületes munka s a meggyőződés mellett kitartó határozottság megtiszteltetést nyert olyan férfiak megválasztásában, mint: Zeyk Dániel és gróf Bánffy György status curátoroknak és Dr. Bartók György egyh. kerületi főjegyzőnek.

De hadd térjünk a tudósításra:

A püspök buzgó imája s Br. Bánffy Dezső főgondnok rövid elnöki megnyitója után a gyűlés megalkulásával kapcsolatos képviselői igazolások során a legelső lépésnél az történt, hogy a névsort összeállított igazgató tanács által, állítólag tévedésből felvett két, mandátummal nem bíró tag a névsorból kihagyatott s az igazgató tanácsnak jogkörét tullepő azon intézkedése, melylyel egy szabályszerűen megválasztott képviselőtől az igazolást megtagadta, sőt igazolásának kérdését a törvények értelmében a ker. közgyűlés döntése elé sem terjesztette, — megsemmisített s az illető képviselő igazoltatott.

A gyűlés megalakulása után bizottságok kiküldése és választások kitzüése következett, a melyeket a püspöki jelentés felolvasása követett.

Ebben a püspök panasza után, mely az ő — más egyházakban példátlan — megtámadtatásait említi fel, a melyeknek nyilai azonban róla ártalmatlanul pattannak vissza s azokat sebzik meg, kik mérges nyilakat kilőtték: püspökösködése vezéreszméjét fejtegeti: nagygyá és virágzóvá tenni a kerületet s e célra pénzt gyűjteni. Rámutat 13 éves munkájára, melyek a milleniumi kiállításra készült domborművü térképen feltüntetve vannak, — s nyugodtan várja a történelem ítéletét. Majd a felekezeti viszonyokat taglalja, melyeket szomorúaknak mond. A legtöbb (1200) vegyes házasság Erdélyben volt. Hosszasan foglalkozik a finaciális viszonyokkal védve különösen a Fonciere biztosító társaságot és Szállítási vállalatot. Bejelenti, hogy a lefolyt pénzügyi év is 13804 frt felesleggel zárult. Magasztalja a tervezett hitelbankot, mely milliókat hajthatott volna. de a melyet a közme nyugvásra való tekintettel *ez idő szerint* levétetni kér a napirendről. Két főgondnok haláláról való kegyeletes megemlékezés, papi s tanítói állapotok rajza fejezte be a nagy terjedelmű jelentést, melyet a közgyűlés egyhangulag tudomásul vett, hogy a mit benne kifogásolhatott volna, azt a következő pontnál az igazgató tanács évi jelentésénél tegye meg. E jelentés ki lévén nyomatva: egyszerűen tárgyalásra

tüzetett. A vita, a harc, az összecsapás rendesen e jelentés körül szokott forogni. A beavatottak azonban már előre sugdosták, hogy „nem lesz harc és háboru, mert esemény készül.” És az esemény csakugyan megtörtént: Hegedüs Sándor beszélt. E beszédet nem közölhetni kivonatossan, röviden, mert sem szavait és kifejezéseit változtatni, sem szórendjét felcserélni nem lehet, nem szabad a nélkül, hogy az ember egyik vagy másik párt által tendentiosus összeállítással ne vádolható. Szószertint kell közölni egész terjedelmében s különösen a „Debr. Prot. Lap”-nak, mely e kényes ügghöz, a jegyzőkönyvek alapján már kétszer szölt hozzá. Olvasói latoljanak meg maguk minden szözt s örvendezzenek velünk e beszéd eredményén, melyet alább ismertetünk.

Hegedüs Sándor a következőket mondta:

Nem lehet tagadni, hogy azon bámulatos tevékenység, melyet a főtiszt. és méltóságos püspök ur kifejtett, igen nagy mértékű eredményeket mutatott fel e téren is s azt hiszem minden elfogulatlanul ítélő el fogja ismerni, hogy azok az eredmények, melyeket e téren felmutatott, a legtöbbek reményét jóval meghaladták; de kétségtelen az, miszerint ez az egyházkerület pénzügyi erejének és hitelviszonyainak bizonyos mértékű megfeszítésével áll összeköttetésben. (Ugy van, ugy van!)

Nem lehet tagadni azt se, hogy a legnagyobb buzgóság sokszor a reális nehézségek egyes követelményein azért teszi túl magát, hogy a czélt tartja szem előtt és ennek megvalósítására törekszik.

De fájdalom, a pénzügyi dolgokban vannak követelmények és vannak nehézségek, melyeket még a legnagyobb buzgóságnak és a leguemesebb czélnak sem szabad szem elől tévesztenie; és különösen az egyházi ügyekben és egyházkerület érdekei tekintetében nemcsak az tartandó szem előtt, hogy minél nagyobb jövedelem legyen, hogy minél több üdvös intézmény létesíthessék, de egyuttal az is, hogy minél biztosabbak legyenek azok a jövedelmek (Éljenzés és tetszés), mert az egyházkerületet nemcsak jövedelmekről kell biztosítani, hanem arról is, hogy ezek biztosak és állandóak legyenek. (Élénk tetszés.)

Nem tagadom, hogy ez a szempont bizonyos korlátokat és sokkal szűkebb korlátokat szab a pénzügyi akciók elé, mint más intézményeknél, más alapítványoknál, egyszerűen azért, mert az egyh. ker. feladata, hatásköre és egész természete e tekintetben bizonyos consolidációt és oly mértékű óvatosságot követel, mely consolidációt és óvatosságot más világi tényezők nem követelnek. (Ugy van! ugy van!)

Én tehát azt hiszem, hogy ebből a szempontból is vizsgálat alá kell venni az egyházkerület pénzügyi helyzetét, de oly módon, hogy abból se a létesített intézmények veszedelme ne álljon elé, se rekrimináció ne keletkezzék; mert méltóztassanak elhinni, ha van veszedelem abban, hogy pénzügyi kockázatnak tesszük ki az egyházkerületet, még nagyobb veszedelem van abban, hogy ha az egyházkerület reputációja, akár az igazgatótanácsnak, akár a főtiszt. püspök urnak tekintélyá esorbát szenved. (Igaz! Helyes!)

Ezeket én szem előtt tartva, bírálat alá kívánom venni a helyzetet és megkérem a főtiszt. egyh. kerületi közgyűlést, méltóztassék megengedni, hogy ezen tekineteket egyaránt és egyenlő jogosultsággal ajánljam a főtiszt. egyh. kerület minden tagjának becses figyelmébe, (Halljuk! Halljuk!) Megmondom miért? Azért, mert azok, a kik teljesen bizalommal viseltetnek az elnök,

a püspök ő méltósága és az igazgató-tanács iránt, bizonyos feszélyezett helyzetbe jutnak, ha annak vannak kitéve, hogy előadják nézetüket akarunk, esetleges indítványaik megokolására, ha azt bármily irányban recriminációra használják fel. Én azt hiszem, nagyon elérkezett annak ideje, hogy az egyházkerület bekéje e tekintetben helyreállítsák. (Zajos helyeslés. Igaz! Ugy van!)

Ennek két lényeges feltétele van. Egyik az, hogy menjünk bele a dolgok pénzügyi részébe, hogy objectiv bírálathoz állapodjunk meg, hogy ne tekintsünk a multa s ne vonjunk le abból következtetéseket; mert ez elégtételül szolgálhat egyesnek, de nem szolgál javára az egyházkerületnek. (Éljenzés és általános helyeslés.) Az egyh. kerületnek minden tagja akkora odaadással van ennek az ügynek az érdekei iránt, különösen a mostani körülmények közt annyira érzi fontosságát annak, hogy a további fejlemények attól el legyenek távolítva, a szenvedélyek ki legyenek zárva, hogy kecsesgethetem magamat azzal, hogy bírálatomat abból a szempontból fogják fel. (Halljuk! Halljuk! Éljen!)

Megvallom, nagytiszt. egyh. ker. közgy., hogy én vakmerőséget követek el bizonyos mértékben, hogy már most fellepek; de én azt, hiszem, hogy odajutotunk, hogy gyorsan kell intézkedni, mindent ki kell zárni, legyen bármi személyes sérelem, mely e kérdés elé nehézséget gördít; de másfelől talán nem méltóztatnak arroganciának tekinteni, ha én egy bizonyos mértékben megkönnyítettnek tekintem a magam helyzetét; mert én nem vagyok angazsirozva semmi irányban és senki iránt.

Én nem vettem részt semmi eddigi vitában és én nem érzek keserőséget senki iránt s meg lehet győződve úgy a főtiszt. püspök ur, mint a méltós. igazgató tanács és egyházker. közgyűlés, hogy tisztán az igazság érdekében, teljes objectivitással szólok a kérdéshez.

Én ennek következtében azt, hogy hogyan jutotunk ebbe a pénzügyi helyzetbe, melyet én veszélyesnek tartok, részletesen fejtegetni nem akarom és kérem a főtiszt. egyh. ker. közgy.-t, hogy ezen álláspontomat méltóztassanak ne csak elfogadni, de pártfogolni is. Ennek következtében tehát kiindulási pontom kizárólag a jelenlegi helyzet és így nem azt veszem szem elé és teszem fejtegetésem tárgyává, hogy mi történt, hanem csak azt, hogy mit kell tenni most és a jövőben.

Azonban, hogy megmondhassam, hogy miként ítéltem meg a jelen helyzetet, mégis szükséges, hogy a nélkül, hogy részletekbe bocsátkoznám, megmondjam és egész általánosságban felállítsam azt, hogy a pénzek elhelyezése és egyes jövedelemforrások és intézmények biztosítása nem olyau, hogy kellő nyugodtsággal tekinthetnénk a jövő elé. (Ugy van! Ugy van!)

Ez származik a legnemesebb intencióból, ez származik a tökéletesen jogosult felhatalmazásból, minnek következtében sem a jogosultságot, sem az intenció nemességét kétségbe vonnom nem szabad.

De minthogy szívemhez van forrva az egyházkerület ügye és szeretném ezen intézményeket biztosítani, — mert én a pénzügy kibontakozását szükségesnek tartom — ennek következtében motivatióképp kijelenthetem, hogy én azt hiszem, hogy csakugyan az érték-papírok vásárlása nem történt azzal az óvatossággal, a mely szükséges olyan intézményeknél, melyeknél nem a spekuláció a főcél, hanem magasabb feladatra tekinteni.

Én azt hiszem, hogy ha most gyors és radikális elhatározással azt követeljük, hogy szabályként mon-

dassék ki elvileg, a mi különben minden morális testületnél kimondva van, hogy ennek a testületnek pénzét sem részvényekben, sem valamely nagyobb kockázattal járó vállalatba elhelyezni nem szabad, akkor szép elvet mondanánk ki, de azt azonnal megvalósítani nem lehet; de ki kell mondani, mint célt; törekedni kell reá határozottan és világosan, de azonnal megvalósítani nem lehet.

Én a püspök ur ő méltóságának érdekes jelentését végig hallgatva, láttam buzgalmát, igazolását mindannak, mit ezen a téren tett, méltóztassék ő méltósága is megengedni kijelentem, hogy némely elhelyezés oly kockázattal van összekötve, melynek állandóan az egyházkerületet kitenni nem lehet.

Mert akármilyen szép az a biztosító társulat és az a szállítási vállalat, tagadhatatlan, hogy nagy kockázattal van összekötve a vállalat, a mint bizonyítja előttünk levő jelentés is. Másfelől annyira se ringassuk magunkat esalódásokba, hogy az ilyen részvények a tőzsdén azon mértékben vannak árhullámszámra kitéve, mint a mily mértékben a vállalat természete kockázattal összefüggésben van, mert nem lehet tagadni, hogy a legszeszélyesebb üzletek egyike a biztosítási üzlet.

Nem bírja azt az erőt és consolidatiót, melylyel különösen helyi természetűknél fogva kell bírnia oly papiroknak, melyek egy ilyen erkölcsi testület tulajdonában vannak. De kétségtelen, hogy ezek a papírok — mert a mit ő mltsga mond, hogy most az összes európai pénzügyi piacokon árfolyam különbözések nagy mérvűek, nem tartozik ide, — nagy árhullámszámra vannak kitéve.

Vannak árhullámszámok, melyek a nagy börzepapiroknál történnek és vannak, melyek a kis lokális lokális papiroknál fordulnak elő. A kis papírok árhullámszámja sokkal veszélyesebb, mert nem dolgoznak nagy számokkal, mert nincs meg a consolidatio első követelménye, hogy t. i. az egyes emberek szeszélyétől függetlenül legyenek.

Én tehát azt tartom, hogy a pénzügyi kibontakozásnak első követelménye, hogy ezen papirokon túl kell adni. Másfelől azt hiszem, hogy a központi pénztár iránt elvállalt 5%-os tartozás állandóan fenn nem tartható, meggyőződésem szerint, olyan obligot elvállalni nem lehet, melynek biztosítását természetes jövedelmezés útján kielégíteni nem lehet; elismerem, hogy ennek elintézése egy későbbi feladat, de azzal előre meg kell barátkozni, hogy ezt állandóan fenntartani nem lehet.

A harmadik követelmény az, hogy azok az intézmények nemes intencióból és buzgalomból származtak, de melyeknek jövedelmi alapja nincs egészen biztosítva, csak akkor és úgy léptethetők életbe, ha már biztosított jövedelmekre számíthatnak. (Ugy van! Ugy van!)

Ezek mind olyan nézőpontok, melyek szem előtt tartandók azért, hogy a pénzügyi politika szilárd alapon mozoghasson és a kibontakozás lehetővé tétessék.

De kétségtelen, hogy ezt nem lehet se praecedálni, sem semmiféle mellékcélokra hizelegve túl tenni. Ehhez a legnagyobb óvatosságra és objectivitásra van szükség; ez olyan kérdés, mely nem engedí meg, hogy visszamarkoljunk a multba, mert minden visszatekintés, minden recriminatio csak rontja a kibontakozás lehetőségét és hitelét.

Mert ne feledjük, hogy *itt a jogi felelősség át van hárítva az egyh. kerületre is** és a kik ellen-

* Lapunk 14-ik számában „Darvasi“ éppen erre a felelőségre máttatott reá! Szerk.

kező nézetten lennének is, azokhoz is intézhetem azt a kérést, hogy az ügy érdekében ezt a részét a dolognak kerülni méltóztassanak. Az ilyen dolgokban különösen azért, mert a háttérben oly emberekkel fogunk szemben állani, kikkel szemben a legnagyobb óvatosságra, sőt kimondom, furfangra van szükség, kérem méltóztassanak a multtal szakítani és az adott helyzetet felfogni úgy, a mint van. A nélkül, hogy akár tekintélye, akár reputációja az egyh. kerületnek vagy püspöknek érintve legyen és kockázatnak legyenek kitéve a létesített intézmények, lehet és kell ezeknek életbeléptetése tekintetében más jövedelmezési kombinációkat tekintetbe venni, én ezen a nézetem vagyok.

De ez igen alapos és beható tanulmány és vizsgálat feladata kell, hogy legyen. Ennek következtében, a nélkül, hogy további fejtegetésekbe bocsátkoznám, ha oly szerencsés lettem volna, hogy megértették önök a főbb pontokat, ez esetben bátor lennék egy indítványt (Halljuk! Halljuk!) tenni és ajánlani, melynek az a célja, hogy az igazg. tanács utasítsa egy pénzügyi programmnak a kibontakozás és consolidatio szempontjából való készítésére. De minthogy ezt igen behatóan és szakszerűen kell megbírálani, szükségesnek tartanám, hogy 5—7 tagu bizottság bizassék meg, mely a pénzügyi programot felülbírálja és az egyh. kerület legközelebbi rendes közgyűlésének referáljon. (Élénk helyeslés.)

Azt hiszem, hogy talán használtam 3 olyan szót, melyet meg kell világosítani. (Halljuk! Halljuk!)

Először meg kell okolnom azt, hogy most is első sorban azt akarom, hogy ne legyen mellőzve az illetékes fórum. De másfelől az igazg. tanács se veheti rossz néven, hogy a multak után a közgyűlés ne legyen abban a kényszerhelyzetben, hogy a tervezetet elfogadja v. elvesse, hanem ez menjen át egy retortán egy szakbizottság vizsgálása alapján; és pedig előre kijelentem, hogy én azt a bizottságot teljhatalommal akarnám felruházni, hogy kiterjessze feladatát a kibontakozás operatiójára, megindítsa e tekintetben a kitűzött cél irányában az előmunkálatokat és megállapított alapokon hozzá fogjon a munkához.

Azt hiszem tehát, hogy itt már érintettem azt is, hogy azoknak is elég lesz téve, a kik a jelenlegi helyzetet minden részletében fentartani kívánják és ha e tekintetben semmit eltakarni, elhallgatni nem fognak és ha megnyugtató felvilágosítással fognak a közgyűlés elé járulni, a kritika is jó néven veszi.

A harmadik szó az, hogy én nemcsak egyszerű vizsgálatot és pénzügyi tervet kívánok, hanem, hogy egyuttal elérjük a célt is, a melyet ebben a szóban fejeztem ki „consolidatio“ és ez alatt azt a végső célt értem, melyhez egy pár év múlva jutunk el, miszerint tisztázva legyen minden alapnak viszonya és pénzügyi helyzete, de annak jövedelmezősége is consolidált legyen.

Azt tudom, hogy a pénzügy terén teljesen kizárni a kockázatot nem lehet, de azt hiszem méltóztatnak megérteni, úgy a papirok természete, mint az alapok jövedelmezése, consolidatioja és kockázata közt különbség van.

Ezekben foglaltam össze indítványomat, méltóztassék objektív bírálat és elfogadás tárgyává tenni. (Hosszantartó zajos eljenzés és taps.)

Indítványa ez:

Az egyházkerületi közgyűlés utasítja az Igazgató tanácsot, hogy az adott helyzetre tekintettel, mielőbb készítsen javaslatot az egyházkerületi közpénztár, mi y

pénzügyi program szerint lehet képes jövőre megfelelni az egyes egyházak, iskolák s egyéb intézményével szemben elvállalt kötelezettségnek és e célból mily módon consolidálja az alapokat és azok jövedelmezőségét mily elhelyezés által biztosíthatja az egyházkerület minden lehető kockázat ellenében s ezen munkálat az erre vonatkozó összes adatokkal együtt oly időben terjesztendő egy a jelen közgyűlésből választandó 7 tagu bizottság elé, miszerint ezen bizottság a követendő pénzügyi politika irányzata tekintetében a javaslatot elbírálván, azt saját véleményes jelentésével a közelebbi rendes közgyűlés elé beterjessze.

Bartha Miklós, Zeyk Dániel, Gyarmathy Zsigmond hozzászólásai után a Hegedüs indítványa egyhangulag nagy lelkesedéssel határozattá emeltetett s a bizottság tagjait kiküldettek: Simó Lajos főgondnok elnökölte alatt dr. Bartók György, Geréb Márton, Gidófalvi István, Hegedüs Sándor, Sárkány Lajos dr., Zeyk Dániel főgondnok. A bizottság kiküldésére különös megjegyzése csak a püspök urnak volt. Határozottan állíthatja — mondja — hogy e bizottság kiküldésének semmi pozitív eredménye nem lesz. A tőke-elhelyezéseket megváltoztathatja. A bizottság kiküldésében az igazg. tanács iránti bizalmatlanságot lát, a miben nem lesz köszönete az anyaszentegyháznak. A bizottság azon utasítása, hogy az igazg. tanács munkálatát felülvizsgálja, egyenes felforgatása a kerület szervezetének és alkotmányának (?), a mi holmi hírlapi hírléleknek mégis igen nagy ára. Különben őt nem alterálja a vizsgálat, melynek nyugodtan néz elébe.

E püspöki szavak kínos benyomást tettek mindenkire, s nem egyszer hallatszott elfojtott zugás s bekétlenkedés a miatt, hogy miért kell éppen a püspök urnak zavarni meg a közmeignyugvást s ellenezni a súlyos természetű hírlélek egyszer s mindenkorra való elhallgattatásának ezen egyedül célra vezető módját.

A tervezett egyházkerületi hitelbank „ez idő szerint“ levéteztet a napirendről. Tehát itt is ott kell lennie az erdélyi kerület határozatait jellemző bizonytalanságnak, egy kifejezésnek, mely a további küzdelemre, békétlenségre alkalmat ad. De talán az új idő hatálytalanná teszi az „ez idő szerint“-et.

Az e napi választások eredményei kihirdetésénél nagy lelkesedéssel fogadtatott Zeyk Dániel főispán és az enyedi Bethlen főiskola gondnokának, valamint gr. Bánffy Györgynek egyh. kerületi gondnokká és dr. Bartók György szászvárosi lelkésznek egyh. kerületi jegyzővé történt megválasztása. Nem az egyházi ellenzék diadalát kell ebben látni, hanem azt az egészséges irányt üdvözölni, mely az emberek egyik-másik kérdésben elfoglalt álláspontjától eltekintve az önzetlen munkásokat, a tehetséget, az önálló véleményt tiszteli meg, midőn a kerület vezetésében részt juttat nekik.

Közleményünk befejezését térszűke miatt jövő számunkra vagyunk kénytelenek elodáznunk de Szász Gerő nagyrdekü lemondó levelét melyet a gyűlés a jeles férü főjegyzői érdemeinek jegyzőkönyvi megörökítése mellett vett sajnós tudomásul már most bemutattuk:

Méltóságos Igazgató Tanács!

Folyó évi 1152. sz. alatt hozzám intézett felhívására vonatkozólag, van szerencsém, a következőkben válaszolni:

Eltekintek attól, hogy 1897. június 2-án kelt, tehát a múlt évi közgyűlés előtt (és nem, a mint a hozzám

intézett felhívás jelzi, július 8-án, tehát a közgyűlés után egy hónappal) tett beadványomban: én nem „panaszos fölterjesztést” tettem a Mélt. Igazg. Tanácshoz, hanem „lemondásomat” adtam be az egyházkerületi jegyzői állásról. *Indokok* voltak azok, és panaszos fölterjesztésnek csak a rabulisztika nevezheti.

Eltekintek attól is, hogy a mélt. Igazg. Tanács lemondásomat el nem fogadva, felhívott kötelezéseim teljesítésére és egyszersmind utasított, hogy panaszaimat elkülönítve, külön terjesszem fel, hogy azok megvizsgálás tárgyát képezhessék.

Eltekintek mindezekről, szó sem lehetvén róluk, miután én soha sem panasztam és elmémben soha meg nem fordult, hogy valaha panaszoljak.

Én *lemondottam* egy esztendővel ezelőtt azért, mert az egyházkerület méltósága érdekében szükségesnek láttam, hogy az illetékes forum, az egyházkerületi közgyűlés ítélhessen a gen. notarius állásának tisztessége felett. Nem az én személyem volt szóban, hanem az egyházkerület második hivatalnokának reputációja.

A mélt. Igazg.-Tanács kitért a feladat elől. Lemondásomat nem terjesztette az egyedül illetékes forum, a közgyűlés elé, mely kizárólag volt és van hivatva arra, hogy ítéljen oly mandátum felett, melyet egyedül ő adhat, ő vehet el és semmiképpen sem az Igazg.-Tanács, mint egyszerű közigazgatási hatóság, mely szintén föltesztlenül alárendeltje az egyházkerületi közgyűlésnek.

Tehát, elvi kérdés forogván fenn, én ez ügyben az Igazg.-Tanács ilyszerű ingerentiáját sem jogosnak, sem a gen. notariusra nézve illetékesnek, sem a dolog érdemére nézve döntőnek nem tarthattam. És mert az Igazg.-Tanács határozatát csak jun. 9-én, tehát az egyházkerületi közgyűlés megnyitva előtt egy nappal vettem, olyan lelki és fizikai indispositioba jutottam, hogy a múlt évi közgyűlésen részt nem vehettem.

Ha részt vettem volna: elismertem volna az Igazg.-Tanács jogtalan beavatkozását; lemondásomat gyermekek csinyek, tréfának bélyegeztem volna, és igénytelen személyemben az egyházkerületi jegyzői állást meggyaláztam volna. Ezt a felelősséget elhárítottam magamtól azzal, hogy az egyházkerületi jegyzői funkcióktól prescindáltam.

Őszinte sajnálattal ismerem el, hogy ez álláspontomat be kellett volna jelentenem a mélt. Igazg.-Tanácsnak. De jeleztem a néhai „Prot. Közlönyben”; jeleztem egy püspökiszék összehívása alkalmával a püspökhöz intézett soraimban, ki nem csak a püspökiszéknek, hanem az Igazg.-Tanácsnak is elnöke, 1897. szeptember 23-án 624. szám alatt.

Balgatagul, azt hittem, hogy ez elég. Ugy látszik, nem volt elég. Tévedtem. Tévedésemért, kész vagyok, illetékes hatóságaim előtt deprekálni. Bár enyhítő körülménynek kérem betudni, hogy a dolgon magán igazítani, úgy sem lehetett volna és hogy ha a jegyzői köteleességek teljesítésétől félrevonultam is, de előnyeít sem zsákmányoltam ki.

Hogy azóta mik történtek, azokat elbeszélui, nem szükséges. Nyilvánvalók minden tisztán látó ember előtt.

A mélt. Igazg.-Tanács különbséget tett a személy és cselekedetei között. Ethikai szempontból megmagyarázhatatlan aberratio.

Lehet, hogy kolozsvári negyven éves papságom és öreg korom gyengeségei iránt való tekintetekből kiméletesen akart eljárni és személyemnek kedvezett, midőn lemondásomat el nem fogadta.

De azt elviselni nem tudta, hogy az az öreg ember nyílt, őszinte. Hogy az az öreg ember szer-

kesztője a „Prot. Közlönynek,” mely lap nem hajtotta meg derekát semmi hivatalos hatalomnak, sem az öntetszelgő tekintély hű felülvalkodásának, hanem beszélt a józan gondolkodás, a protestáns meggyőződés, a logika és az erkölcsi következetesség főrvényei szerint. Ostromolta a hitványságot, a nyegle felületességet, a jezsuita erkölcsöket, a szemforgató farizeizmust, az igaz keresztyénséggel ellenkező vérszegény pietizmust. Zászlóvivője volt a becsületes szívnek, az égbe vágyó lelki szürnyalásnak, a férfiúi szilárdságnak és a kálvini puritanizmusnak.

Ennek a lapnak a szerkesztője az az öreg ember, az egyházkerületi jegyző volt, kinek lemondását tán *személyecéért* a mélt. Igazg.-Tanács nem fogadta el; de *cselekedetiért*, t. i. a miket lapjában írt, *meggyalázta* azzal, hogy a „Prot. Közlönyt,” mely huszonnyolc esztendőn keresztül híven szolgálta az erdélyi ev. ref. anyaszentegyházat: megbuktatta, új lapot alapított helyébe „hivatalos cég” alatt, a maga képére és ezzel a „Prot. Közlöny” alapítóját és szerkesztőjét *erkölesileg lehetetlenné* tette . . . Az isten tudja, miért! . . .

Ezzel én befejeztem pályafutásomat. Az anyaszentegyháznak nincs reám szüksége. Bár én igyekezni fogok ezután is, megoltalmazni magamat a mai divatos stréberségtől és megmaradni annak a jelképnek, melyre nemcsak kötelez, de feljogosít korom, kálvinista egyszerűségem és az anyaszentegyházam iránti törhetetlen szeretet. Magam előtt fogom tartani azt az igazságot, hogy *„mert a kivert bika bömbölve halad végig az úton, az az út nem lesz rosszabb: és mert a csorda ujjongva táncolva halad rajta végig, az az út nem lesz jobb.”* És ama másikat, hogy *„az okos ember a napirenden levő hitványságokból és az élet csalódásaiból nem keserűséget merít, hanem tanulságokat.”*

Memento!

Múlt évi jun. 2-án 388. sz. alatt felküldött és jun. 8-ról 2712. sz. alatt nekem visszaadott és most .|. alatt visszamellékeltem *lemondásomat* nemcsak fentartom, de kijelentem, hogy ha a gondviselés megfelelő ételtel áldana is meg, az erdélyi ev. ref. egyházkerület mostani kormányzása, nevezetesen, főtiszt. és mélt. püspök, főrendiházi tag, stb. stb. Szász Domokos, kolozsvári ev. ref. pap úr kormányzása alatt, semmi szín és feltétel alatt az egyházkerületben semmilyen közhivatalt elvállalni és érte felelősséget elviselni, hajlandó nem vagyok.

Kérem a mélt. Igazgató-Tanácsot, fogadja csekély személyem iránt tanusított jóakarataért tiszteletem kifejezését; eddig méltatlanul viselt állásom betöltéséről pedig illető helyén gondoskodni méltóztassék.

Kolozsvárt, ápril. 29. 1898. Szász Gerő.

(Folyt. köv.)

Referens.

K Ü L F Ö L D.

Az üdvhadsereg legújabb hadgyakorlata.*

Az elmúlt év december havának 8—10 napjain Booth Vilmos az üdvhadsereg alapítója és tábornoka Baselben időzött. Ezen alkalommal többször tartott

* Lapunk múlt évi 13-ik számában egyik szerkesztő-társunk az „Üdv hadseregének” teljes ismertetését adván — nem érdek-telen e komédiás társaság legújabb erőmutatványaival is megismerkedni.

beszédet s vezette gyülekezetének isteniszteletét a Burgvogteihalléban, a mely esernok különben táncvígalmak, továbbá műkedvelői előadások színhelye szokott lenni s ez utóbbi okból színpaddal is el van látva. December 10-én magam is elmentem a délutáni 3 órakor kezdődő istenisztelet meghallgatására. Midőn az üdvhadsereg tagjai s az érdeklődők által csaknem egészen megtöltött terembe léptem, már a gyülekezeti ének- és zenekar helyet foglalt a színpadon, a melyen az ősz tábornok kendő lobogtatások és éljenzések között pontban 3 órakor megjelent. Ezzel kezdetét vette az istenisztelet, vagyis jobban mondva, a mint látni fogjuk, színielőadás. Először az ének- és zenekar adott elő egy egyházi éneket, a melynek elhangzása után, a tábornok hosszasan imádkozott, még pedig oly sajátos hajlongások között, a melyeket az ember csak az izraeliták imaházában láthat. Booth a német nyelvet nem beszéli; ezért beszédét az üdvhadsereg egyik tagja tolmácsolta. A körülbelül 15 percig tartó imádkozás után ismét az ének- és zenekar adott elő egy éneket, a melynek első fele teljesen hasonlított a franciák nemzeti dalához. Most következett az istenisztelet főpontja, Booth tábornok egyházi beszéde, a melyet Ján. 1., 8., 9. alapján tartott. Igen élénken rajzolta a bűnök különböző neveit. Hevesen kikelt a dohányzás, a részegeskedés ellen, a mely már az ifjú embert megmérgezi s tönkre teszi, mielőtt még célját elérhetné. Tagadhatatlan nagy hűséggel, kiváló emberismerettel rajzolta Booth tábornok a bűn sötét képét. A felhozott példák valóban megdöbbentették a haligatát s leplezetlenül mutatták be az embert a magyarlóságában. Szónoki tehetsége az üdvhadsereg alapítójának nem közönséges, bár angol természetét tekintetben nem tagadhatja meg. A beszéd közben használt túlszabad mozgás sokszor visszatetszést kelt az idegenben. Most jobbra, majd balra lépett; gyakran pedig csaknem egészen hátat fordított a hallgatóságának. Nem kevés embernél keltett mosolyt azon eljárása is, hogy a mellette levő tolmácsot gyakran kezével simogatta s többször átölelte. Természetes, hogy a legszebben kidolgozott s igazi szónoki erővel előadott beszéd sem tesz komoly hatást, ha azt neveléséges mozdulatok kísérik. A beszéd vége felé pedig annyira elhagyta ragadtatni magát, hogy a tolmács képtelen volt visszaadni jól szavait s így az ember a befejezésből csak nagyon keveset érthetett. Ezután a tábornok veje Eliborn fejtegette röviden az üdvhadsereg jelentőségét, a mely után a gyülekezet egyik női tagja mondott rövid imádságot.

Igen érdekes volt az istenisztelet végén az új tagok fölvétele, a kik már előzőleg a színpad elé letérdeltek. A tábornok egyik adjutánsa aztán felolvasta, hogy hányan jelentkeztek ezen alkalommal a hadseregbe való felvételre. Midőn a színpadon levő gyülekezeti tagok az ujoncok számát, a mely ez alkalommal körülbelül 28-ra rugott, meghallották, élénk tapsban törtek ki. Most az új tagok közül egy felállott s rövid imádságban hálát adott Istennek, hogy őt az üdvhadsereg gyülekezetébe vezérelte. Ennek megtörténte után az adjutáns az új tagokhoz buzdító beszédet tartott, a melynek végső szavai ezek voltak: „ők (t. i. az új tagok) most már boldogok. Mi pedig atyámfiai zengjünk halleluját a mindenhatóknak.“ Erre a színpadon levők félkörbe állottak a tábornok körül s a zenekar kísérete mellett, tapsolva énekelték örömdalaikat. Eközben folyvást jelentkezhetett bárki a felvételre. Midőn az ujonnan jelentkezők száma 4 vagy 5-re szaporodott,

az ének és zenekar elhallgatott s az adjutáns újból felolvasta a mai jelentkezők összes számát, a mely után ismét éneklés következett. Így ment ez csaknem egy óra hosszáig.

Megvallom, hogy az isteniszteletnek eme neménálam nem csekély mértékben feltűnést keltett s a színpadon lejátszódó jelenetek figyelmemet annyira lebilincseltek, miszerint alig vettem észre, hogy egy elég intelligensnek látszó férfiú lépett mellém, még pedig azon határozott felszólítással, hogy ha idvezülni akarok, hát lépjek be az üdvhadseregbe. Miután azonban kijelentettem, hogy az idvességet nem ezen az úton óhajtom megszerezni, a híveket toborzó férfiú eltávozott.

Talán azt mondhatná valaki, hogy a leírás, a melyet az üdvhadsereg isteniszteletéről itt nyújtok, inkább illenék valamely elbeszélésbe vagy regénybe, mint ezen komoly irányú lapokba. Lehet az illetőnek bizonyos tekintetben igaza. Ámde nekem ezen leírással nem annyira szórakoztatás, hanem inkább annak a feltűntetése a célom, miszerint a század végén, mint úznek a legszentebből, a vallásból komédiát s igyekeznek kielégíteni nem a lélek és szív, hanem a külső érzékek szükségét. Az üdvhadsereg nagyon ismeri az accomodationssystem elméletét. Az alak, a melyben működését kifejti, minden tekintetben magán viseli a kornak, a gőz és villamosság korának a bélyegét.

Mi az üdvhadsereg? Semmi esetre sem új vallás. Alapelvei ugyanazok mint a többi keresztyén nagy egyházaké. Az üdvhadsereg visszatér az örömteljes öskeresztyénséghez s a mint egy ismeretes katolikus író mondja: „A lényeg reakciója az a forma ellen.“ Nem támad meg egy vallást sem, hanem élet-halálharcot folytat a bűn ellen. A „hadsereg“ nevet azért viseli, mivel a bűn ellen folytatott erélyes, állandó küzdelménél, katonai szervezeténél fogva valóban hadsereg. Ez a hagsereg különböző állású férfiaktól és nőktől áll, a kik naponként küzdenek a lelkek üdvéért.

Az üdvhadsereg egész tanát ezen három szóra vagy jobban mondva ezen három nagy tényre vezeti vissza: üdv, megszentelés, háború. Hisz az egész bibliában, de abban a nézetben van, hogy a benne foglalt parancsokat Isten nemesak azért adta, hogy azokat tanulmányozzuk, hanem hogy egyszersmind kövessük is. Egyedül Jézus Krisztus mentheti meg az embert s irthatja ki halála által minden bűnét. Ő adhat benső bizonyosságot a felől, hogy az ember bűnei megbocsáttattak; ő változtathatja meg az újjászületés által egész lényét, hajlamait, törekveseit. Az újjászületés nem csupán szó, hanem gyakorlati tény. Nem elég a bűnök megbocsátása, a valódi kezdet az újjászületés! Isten nemesak megbocsáthat, hanem meg is szentelhet s e végre a szívet és az életet megtisztítja minden rossztól, minden hiábavalóságtól. Ez a második pont, a melyre az üdvhadsereg a megtérés után támaszkodik s ezt nem csupán ideálnak, hanem tényleges követelésnek, elérhető célnak tekint. Mindez azonban még nem elég. Lehet-e a megszentelés öncél? Bizonyára nem. Egyedül az a szent, a ki Jézushoz hasonló, a ki életét a mások üdvére szenteli. Ennélfogva minden megmentettnek kötelessége és előjoga szabadító-nak lenni, nem ugyan áldozati halál, hanem élete által, a mely ezen egyetlenegy célnak van szentelve: üdv, háború. Minden más érdeknek háttérbe kell lépnie ezen legfőbb életcél mellett, a mely így hangzik: Gyarapítsuk Isten országát a földön. Életünkben csak egy célt érhetünk el: a megmentést.

Ezek az üdvhadserég főelvei, a melyek előadása után könnyen megérthetjük jelszavát is, a melyet zászlójára irt: „Vér és tűz.“ A vér Jézus vére jelenti, mely üdvöt ad; a tűz a Szentlélek tüzet, a mely a szívet megtisztítja és ezen egyetlen valódi hatalmat az üdvháborúra előkészíti.

Az üdvhadserég céljának megfelelőleg igyekszik hatását éreztetni a socialismus terén is. Az elhagyottak gyámolítása, a munkanélküliek gondozása egyik főfeladata. Állít fel továbbá menházakat elesett leányok számára, a kik közül aztán többen ismét tisztességes útra térnek vissza. Schweizban négy ilyen menház van, a többek között egy Zürichben.

Nagy szolgálatot tesz az üdvhadserégnek nagy kiterjedésű irodalma. Maga az alapító s családjának egyes tagjai számos munkát adtak ki céljuk érdekében. A mi a hírlapirodalmat illeti 22 országban 50 lapot ad ki, a mely 18 nyelven van szerkesztve.

Schweizban az üdvhadserég 1882. december óta működik s rohamosan terjed. 150 állomása van itt s körülbelül azon 16 kantonban, a hol el van terjedve, 5000 híve van. De nemcsak Európában, hanem a világ minden részében rohamos haladást tesz az üdvhadserég. Tisztjei mind az öt világrészben kintartással és türelemmel dolgoznak vallási szektájok terjesztésén.

Ezek azok a főbb vonások, a melyekből az ember némi képzetet nyerhet az üdvhadserégről, a 19. század ezen új vallási szektájáról. Alapelvei nem újak. Egyedül katonai szervezete bír az újdonság jellegével. Ez a szervezet aztán elég ok reá, hogy az ember töle a bibliai jelleget joggal elvitassa. A subordinatio, a militarismus soha sem lehet a vallás lényege; a szabadság, a korlátlan mozgás szükséges, hogy a vallás a maga nemes hivatását az emberiség jólétére és boldogságára teljesíthesse. Férfiaknak, úgy mint nőknek a katonai jelleggel való felruházása neveléses színben tünteti fel az egész üdvhadseréget, legyenek bár sok tekintetben becsületes szándékai is. Avagy nem neveléses-e, hogy maga az alapító is kék egyenruhában és vörös mellényben jár s tábornoki tisztére nagyon büszke? Nem neveléses-e, a mi épen Baselben történt, hogy egy 86 éves öreg asszonyra, a ki az üdvhadserég kötelekébe lépett, mindjárt reá adták a kék egyenruhát s a női katonatisztek, mint az üdvhadserég legifjabb katonáját, a városban körülhúrcolták? Bizony igen jól jegyezte meg egyik baseli lelkész, a kívül egy alkalommal az üdvhadserégről beszélgettem, hogy ez a szekta a maga karnevalszerű szokásaival a vallás határozott kigúnyolása.

És ki az alapító? Egy oly férfiú, a ki képes valását kétszer is megváltoztatni, hogy végre önmaga alapítson egy felekezetet s állhasson annak élére. Ha lelkét az evangélistio nemes eszméje áthatotta; ha a vallástalanság átkos nyilvánulásait ostorozni, az eltevedetteket a tiszta erkölcsiség magasztos útjára vezérelni óhajtott, — vajjon mindezt eddigi vallása kebelében nem tehette volna-e meg? Bármilyen lett legyen indoka az új szekta megalapításában, fájdalommal kell követdobnunk egész szereplésére már csak azon egy okból is, hogy így ismét egy új tényező állott elő a protestantismus bomlasztására. Én nem vagyok híve azon felfogásnak, mely a kisebb felekezetekre való oszlást helyesnek tartja azon igazolással, hogy így nemes verseny fejlődik ki az evangelium örök eszméinek megvalósításában. Nem, mert míg a catholicismus a maga: sint, ut sunt, aut non sint elvével mozdulatlanul áll s egységet tud fentartani, addig a protestantismus szét-

szakadozik s nem bírja összekapcsolni híveit. Minden új felekezet a protestantismus kebelében jő létre, minden ilyen felekezet a történeti múlttal bíró protestans felekezetekből nyeri híveit. Ha aztán az új felekezet hívei át volnának hatva azon eszmétől, hogy ők egy nagy családdhoz, a protestantismushoz tartoznak s annak minden tagját testvéröknek kell tekinteniök: nem volna fájdalmas a protestantismus érdekeit igazán átértő lélekre az ilyenmő bomlás szemlélete. De hogy ez nem így van, mindenki tudja. Minden ilyen felekezet épen olyan ridegen zárkózik el a többi protestans felekezetektől, mint a catholicismustól.

Minő sors vár az üdvhadserégre, ki tudná megmondani? Talán tünéke s buborék az egész, a melyet a kor szeszélye vetett a fölszínre, hogy aztán, ha lejátszotta szerepét, az enyészetnek adja át. A 19. század végén a vallási eszmék a ruhadivathoz hasonlóan váltakoznak. Csillogó, tündöklő köntösben jelennek meg s egy ideig rajongókat tudnak szerezni magoknak, míg az izlés megváltozásával szégyenkezve kell visszavonulniok a lomtárba. Mindez arról tesz bizonyosságot, hogy az emberi változó, míg a vallási eszmék magva, az isteni, örök és változhatatlan.

Veress István.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

60. Adatok

a fűzesgyarmati ev. ref. egyház történetéből.

d) Iskolai ügyek.

(Folytatás.)

Mint hogy az egyházi és iskolai adó címén évenként úgy pénzben, mint terményben befolyó összegnek teljes $\frac{2}{3}$ -át a tulajdonképeni iskolai célok emésztik fel; itt találok helyén levőnek annak feljegyzését, hogy vagyoni állásuk szerint mennyire megévidőszerint az egyes egyháztagoknak teljes évi egyházi adója; valamint a behívatalnokok javadalma is.

1. Lakó pár fizet: 1 frt 20 krt. 12 liter búzát, ugyanannyi árpát.

2. Házzal bíró pár: 1 frt 30 kr. 16 liter búzát, ugyanannyi árpát.

3. Egynyolcad telek földdel (itteni elnevezés szerint félfertály) és házzal bíró pár 1 frt 35 krt 24 liter búzát ugyanannyi árpát.

4. $\frac{1}{4}$ -ed telek földdel (fertály) és házzal bíró pár 1 frt 40 kr. 40 liter búzát, ugyanannyi árpát. És így tovább ezen skála szerint az egy fertály földnél többel bíró házaspár — még ha özvegy volna is — minden $\frac{1}{4}$ -ed telekföld után fizet 10 krt 32 liter búzát, u. a. árpát:

5. Végül minden pár — még az özvegy is — állami egyenes adója után fizet 4 krt.

Ezenkívül akiknek úgynevezett zsellér, váltó vagy pascum, nemkülömben újabb időben szerzett s a szabad iskolázás behozatala előtt meg nem adóztatott u. n. „vettréti“ földjük van a fentebb már említett kulcs szerint fizetik az arra eső gabona mennyiségét.

A lakó és csak házzal bíró özvegyekre nézve azon kedvezmény van gyakorlatban, hogy az 1. és 2. alatti összegnek felét fizetik; a földdel bíró özvegyek pedig a fentti kulcs szerinti összegből 4 liter búza — 4 liter árpa — és 60 krral adnak kevesebbet.

Ha már a legtöbb és legkevesebb egyházi adózót, illetve ha ezek adóösszegét a 4 kros $\frac{1}{10}$ -tel együtt összehasonlítjuk az arány így áll: legkevesebbel adózik a lakó pár, mivel állami adója nincs vagyis a gabonát is pénzértékben (búzának literje 5 kr, árpának 3 kr.) véve fel = 2 frt 16 krt; a legvagyonosabb egyháztág pedig, kinek 8 fertály földje, $157\frac{1}{2}$ hold vett-rétje, 60 hold váltó földje és 428 frt állami adója van, fizet $451\frac{1}{2}$ liter búzát, $451\frac{1}{2}$ liter árpát, állami adó után 17 frt 12 krt, vagy a gabonát is pénzül számítva 55 frt 34 krt.

1. Lelkész javadalma: 200 frt készpénz, 96 hold vagyis egy telek (sessió) föld; 40 köből búza, 40 köből árpa; 2 öl kemény tüzifa és a stóla.

2. Felső fitanítói vagy rektori javadalom: készpénz 122 frt legátusok ellátására 15 frt; 30 köből búza, 21 köből árpa, $\frac{1}{4}$ -ed telek föld az utána járó legelőilletőséggel együtt, mely tesz 48 holdat, 1 öl kemény tüzi fa.

3. Közép fiiskola tanítói állomásának javadalma: készpénz 84 frt 68 kr. 20 köből búza, 16 köből árpa; $\frac{1}{4}$ -ed telek föld a legelőilletőséggel együtt, mely tesz 30 holdat. Ez állomás tanítója kántororganista is lévén, mint ilyennek fizetése készpénz 50 frt 5 köből búza, 5 köből árpa és az általa temetett halottak stólája.

4. Gátinneri kisebb fitanító javadalma: készpénz 100 frt 20 köből búza, 20 köből árpa, 20 hold föld egy tagban.

5. Túl a gáti kisebb fitanító javadalma: készpénz = 300 frt 20 köből búza, 20 köből árpa.

6. Gátinneri nagyobb leányiskola tanítójának javadalma: készpénz 300 frt, búza 20 köből, árpa 20 köből. Minthogy ez állomás tanítója szintén kántororganista is, mint ilyennek javadalma: készpénz 50 frt. 5 köből búza, 5 köből árpa és az általa eltemetett halottak stólája.

7. Közép leányiskola tanítójának javadalma; készpénz = 100 frt, 20 köből búza, 10 köből árpa, $\frac{1}{4}$ -ed telek föld az utána járó legelőilletőséggel, mely tesz 30 holdat.

8. Túl a gáti kisebb leánytanítói állomás javadalma: készpénz 100 frt, 20 köből búza, 10 köből árpa, $\frac{1}{4}$ -ed telek föld, mely tesz a legelőilletőséggel 30 holdat.

9. Gátinneri kisebb leányiskola tanítójának javadalma: készpénz 76 frt 06 kr. 22 köből búza, 15 köből árpa, $\frac{1}{4}$ -ed telek föld az utána járó legelőilletőséggel együtt, mely tesz 30 holdat.

A földek holdja 1200 □ ölével számítandó mindenütt.

Minden belhivatalnoknak 3, lelkésznek 4 szobából álló kamra, konyha helyiségekkel, melléképületekkel, kerttel, némelyiknél pincével is ellátott tisztességes lakása van, egynek van csak két szobája, de ez mindkettő szép és tágas padolt szoba.

Anyakönyvek.

Rendes anyakönyve az egyháznak 1750-ben kezdődik Szilágyi György prédikátorságában negyedréttel ivekkel s terjed 1792-ig I. kötet. A II. kötet már egész ivекből kötve terjed 1792-től 1830-ig. E két kötet mindegyike a szülöttek, meghaltak és házasságok neveit együtt foglalja magában. Ezután mind a kereszteleési, mind a halotti és esketési anyakönyvek külön-külön kötetet képeznek.

III. kötet kereszteleési anyakönyv 1830—1857-ig; III. kötet halotti anyak. 1827—1857-ig III. kötet esketési anyakönyv 1837—67-ig.

IV. kötet kereszteleési anyakönyv 1858—75-ig; IV. kötet halotti anyak. 1858—71-ig; IV. kötet esketési anyakönyv 1868—1885 aug-ig.

V. kötet kereszteleési anyak. 1876—86 jun. haváig; V. kötet halotti anyak. 1872-től máig; esketési anyak. V köt. 1885 szept. 1893. okt.

VI. kötet kereszteleési anyak. 1886. jun. havától 1890-ig; VI. köt. esketési anyakönyv 1893 októbertől máig.

VII. köt. kereszteleési anyakönyv terjed 1891-től máig. Betűrendes névmutató IV. drb. papírfüzetben a kereszteleési anyakönyvekhez kezdődik 1823-ik évben s szól 1886-ig; mindhárom nemű anyakönyvhöz 1886-tól máig keménykötésben.

Körleveles jegyzőkönyve van a füzesgyarmati egyháznak 6 kötetben 1791-től és presbyteri j.-könyve 3 kötetben 1800-tól máig.

Szilágyi Márton.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlése. Serényen folynak az előkészületek az orsz. középiskolai tanáregyesületnek július hó első napjaiban, Debrecenben tartandó közgyűlésére. A rendező nagybizottság elnöki tisztét gr. Dégenfeld József főispán s egyh. ker. főgondnok vállalta magára, az egyes szakbizottságok elnökei: Simonffy Imre polgármester (fogadóbizottság), Márk Endre egyh. ker. s koll. ügyész (vendéglátó biz.), Siegmeth Károly államvasúti főfelügyelő (kirándulási biz.), Oláh Károly városi tanácsos (elszállásolási biz.) és Dóci Imre középisk. felügyelő (sajtóügyi biz.). A sajtóügyi bizottság közreműködésével Sinka Sándor már elkészítette s kinyomatta a Debrecen ismertető füzetet, melyben a szerkesztő kollégiummunkkal foglalkozik legkimerítőbben. A füzetet a kollégium fénynyomatú képe és a város térképe díszítik. — A közgyűlés és a kirándulások programja a következő: Julius 3-án (vasárnap) érkezés Debrecenbe. A budapestiek s a velük jövő egyesületi tagok zömét az albizottság testületileg várja élén Simonffy Imre polgármesterrel, a ki üdvözlő beszédet tart. A többi vonattal érkező vendégeket Vecsey Imre városi tanácsos és a bizottság egyes tagjai várják. Este ismerkedő estély a Bika szálló második, fedett kertjében. Julius 4-én (hétfőn) d. e. közgyűlés, $\frac{1}{2}$ 2 óraker a város által rendezett díszebéd a Bika dísztermében. Délután a kollégium, nagytemplom, kereskedelmi akadémia, főreális-kola, gazdasági tanintézet és fűvészkert megtekintése. Este dal- és zene-estély a nagyerdőn. Julius 5-én (kedden) d. e. közgyűlés. Délben a város által rendezett társas ebéd az Angol királynő szállodában. Délután az ev. ref. és róm. kath. felsőbb leányiskola, izr. újtemplom, zenede, tornacsarnok, árvaházak, közkórház, Margit-fürdő, István gőzmalom megtekintése. Julius 6-án (szerdán) reggel 4 óra 42 perckor indulás a hortobágyi pusztára. Érkezés a Nagy-Hortobágyra 6 óra 53 perckor. Indulás kocsikon a tanyak, karamok, gulyák, ménesek, csordák stb. megtekintésére. Ebéd után 3 óra 26 perckor visszaindulás Debrecenbe. Érkezés 5 óra 36 perckor. A kirándulás csak a vasúti jegy árába kerül, a mely a kedvezményeket figyelembe nem véve, személyenként, oda és vissza, az I-ső osztályban 2 frt 40 krt, a II-ik osztályban 1 frt 60 krt és a III-ik osztályban 1 frtot tesz ki. Arcképes igazolványok érvényesek. Julius 7-én (csütörtökön) reggel 4 óraker indulás

Nagy-Bányára, érkezés 10 óra 22 perckor. A város megtekintése után a Széchenyi ligetben ebéd. Délután 3 órakor indulás kocsin a Fernezely-völgyi kohók megtekintésére, innen este átkocsizás Felső-Bányára. Megszállás, vacsora. **Julius 8-án** (pénteken) reggel 5 órakor indulás a feketehegyi menedékházhoz, (3 órai gyaloglás) délelőtt 8 órakor a „Magyarországi Kárpát-egyesület“ által újonnan felállított menedékház felavatása. Villás reggeli. Felmenetel az 1243 m. magas feketehegyi csúcsra (1 óra). Este felé leszállás Felső-Bányára. Vacsora. Meghálás. **Julius 9-én** (szombaton) reggel indulás kocsin Nagy-Bányára, innen 5 óra 50 perckor hazafelé. — Költségek: a) Vasúti jegy ára — a kedvezmények figyelembe vétele nélkül Debrecenről Szatmárig I-ső osztályban 4 frt 20 kr., II-ik osztályban 2 frt 80 kr., III-ik osztályban 1 frt 75 kr. Szatmártól Nagy-Bányáig — a kedvezménytől eltekintve I-ső osztályban 3 frt, II-ik osztályban 2 frt, III-ik osztályban 1 frt 20 kr. A szatmár-nagybányai vasúton az arcképes igazolványok nem érvényesek. b) Étkezés és kocsiköltség körülbelül 3 frt 50 krra vagy 4 frtra rug. Díjtalan elszállásról gondoskodva lesz. A Debrecenről Nagy-Bánya felé július 7-én reggel 3 órakor induló vonat személykocsijai már július 6-án este a vasúti állomáson a kirándulók rendelkezésére állanak s azokba ettől kezdve fel lehet szállani. Gondoskodás történt arra nézve is, hogy azok, a kik a most említett két kiránduláson felül még Nagy-Bánya és Felső-Bánya környékére kirándulni óhajtanak, ezt kellő vezetés mellett megtehessek. Nevezetesen: a) a kik a Guttint (1447 m.) akarják megmászni, azok Bradofka Frigyes bányafőmérnök úr vezetése alatt a Feketehegyről közvetlenül Kapnyikbányára szállanak le, a honnan amaz érdekes trachyt gerinc 3 óra alatt megmászható. b) A kik az érebányákat kívánják megtekinteni, vagy a Rozsály (1307 m.) megmászására vállalkoznak, azok már júl. 8-án este N.-Bányára visszatérhetnek, hol kellő vezetésre találhatnak. (Vezérkari térképek: 1/75.000: Zone 15 col. XXIX. Zone 15 col. XXX.) Az elszállásolás könnyítése céljából a Budapest felől Debrecenbe hajnali 2 óra 40 perckor érkező vonat használatának kerülése ajánlatos. Jelentkezni, az elszállásoló bizottság elnökénél, **Oláh Károly** városi tanácsosnál e hó 15 lehet. A közgyűlési tagok a város vendégei, de a fölmerülő költségek fedezéséhez úgy az ev. ref. egyház, mint a kollégium 200—200 frrtal járul. Ha a közgyűlésre készülő tagok, bármire nézve is felvilágosítást óhajtanak, kérdéseikre szívesen válaszol akár Dóci Imre a sajtó bizottság elnöke, akár Kardos Albert a nagy rendező bizottság jegyzője.

— **Apró hírek.** A **dunamelléki ev. ref. egyházkerület** főgondnoki székébe az elhunyt gr. Tisza Lajos utódává az egyházak óriási többségének bizalma **Szilágyi Dezsőt**, a képviselőház elnökét ültette, ki eddig a f.-baranyai egyházmegye gondnoki tisztét viselte. A megválasztott nagy férfiú bámulatos képességeitől, kiváló munkarejétől és vasakarától sokat várunk egyházunk javára s e hitben örömmel üdvözljük új egyházi méltóságában. — A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület főfelügyelőjévé, a Péchy Tamás örökebe az egyházak **Szentiványi Arpád**, orsz. képviselőt s gömöri eszperességi felügyelőt választották meg, aki eddig is rendkívül buzgó és tevékeny részt vett az egyházi életben. — **A nagykárolyi ev. ref. egyházmegye** 35 szavazatból 31 szavazattal Domahidy Elemér egyh. m. világi tanácsbíró s nagykárolyi járási főszolgabíró emelte az egyházmegye gondnoki székbe. A csaknem egyhangú választás egy egyházát forrón szerető, ügyei iránt

melegen érdeklődő férfiúra esett, kinek munkásságához méltán fűzi az egyházmegye a legszebb reményeket. — **As átányi (Hevesm.) egyházban** a lelkészválasztás f. hó 5-én ejtetett meg s ez alkalommal **Gaál Ferenc** poroszlói s., illetve h. lelkész választatott meg szavazattöbbséggel.

— **A felső-szabolcsi egyházmegye számvevő széke** f. hó 1—2. tartotta gyűlését Nyíregyházán, Andrássy Kálmán elnöklete alatt, ez egyházmegye kezelése és felügyelete alatt levő összes pénztárak 1897. évi számadásainak megvizsgálása céljából. Beható és minden részletre kiterjesztett vizsgálat alapján kitüntek a következő adatok. 1. **Vas Mihály** gyámpénztáros kezelése alatt volt, az 1896. évi zárlat szerint 88.063 frt 75 kr. Ennek forgalma 1897. év folyamán, bevételként, 21. cím alatt: 36.955 frt 10 kr., kiadásként szintén 21. cím alatt: 32.479 frt 13 kr. A kiadási tételekből felemlítésre érdemes, hogy lelkészi özvegyek és árvák részére fordított 6230 frt 08 kr.; az országos lelkészi gyámpénztárba, a tagok helyett: 3135 frt 91 kr. 2. **Papp Károly** közigazgatási pénztáros kezelése alatt volt 1896. év végén 79.683 frt 69 kr., melynek forgalma volt 1897. év folyamán: a) közigazgatási péztárnál: 13.613 frt 42 kr. bevétellel szemben 13.926 frt 73 kr. kiadás. b) letét-alapoknál, 12 cím alatt 5691 frt 13 kr. bevétellel szemben 3510 frt 31 kr. kiadás. 3. **Horváth István** tanítói gyámpénztáros kezelése alatt volt 1896. év végén 18.188 frt. 59 kr. melynek forgalma 1897. év folyamán, bevételként 4557 frt 69 kr. kiadásként 3457 frt 54 kr. 4. **Balogh Ferenc** lelkész-egyesületi pénztáros átvett 257 frt 62 krt. kiadott 212 frt 20 krt. 5. **Ugyancsak Vas Mihály** kezelése alatt, ötféle kegyeleti alap bevétele volt az év folyamán: 1766 frt 67 kr. kiadása pedig 301 frt 02 kr. **Az 1897. évfolyam összesített eredménye: bevétel 62.841 frt 63 kr.; kiadás: 53.593 frt 62 kr.; maradvány, mint egyenleg: 9268 frt 01 kr.** Számvevőszék, a pénzkezelő személyzetnél, alapos tudást, pontosságot, meg nem becsülhető ügybuzgóságot tapasztalt és elismerő köszönetét nyilvánította egyaránt mindnyájának és Szikszai András ellenőrnek, kiemelve mégis Vas Mihály gyámpénztáros páratlan érdemeit, a ki, mint egy nagyforgalmu népbank ügyvezető igazgatója is, teljes tudásával átalakította a könyvelést s a pénzkezelést a legjobb minta szerint, betanította a kezelő személyzetet s a szó valódi értelmében lelke az egyházmegye pénzkezelésének. Legyen megemlítve végül, hogy az egyházmegye kezelése alatt levő pénztörtek összege volt 193.141 frt, múlt évihez képest szaporodás: 6952 frt 90 kr.

— **Iskolaavató.** A **hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház** f. hó 19-én avatja fel díszes, új főgymnásiumi épületét. A felavató ünnepélyen **Kiss Aron** püspök személyesen vesz részt, kiseretében lesz **Balogh Ferenc** theol. tanár; debreceni ev. ref. főgymnásiumunkat pedig **Sinka Sándor**, megválasztott igazgató képviseli. Az ünnepély programját a következőkben ösmertetjük: I. Délelőtt 11 órakor a fő-épület előesarnokában, külön belépti-jegyek mellett: 1. Sándy Gyula tervező és művezető építész d. e. 10 és fél órakor jelentést tesz az építés bevezetéséről. — 2. Szabó J. egyh. elnök-lelkész az épületet átveszi. — 3. A zárkó és az emlékirat elhelyezése. — 4. Főtiszteletű Kiss Aron püspök úr imája. II. Délelőtt 11 és fél órakor egyháztanácsi díszgyűlés a tornacsarnokban: 1. A tanuló ifjúság éneke Ivánka Z. ének es zenetanító vezetése mellett. — 2. Szabó János elnök-lelkész a gyűlést megnyitja. — 3. Juhász Mihály egyházi főgondnok az egyháztanácsnak jelentést tesz

az épület befejezéséről, átvételéről s az épületeket az igazgató-tanár rendelkezése alá bocsátja. — 4. Futó Mihály igazgató-tanár átveszi az épületeket. — 5. Dr. Ernyei István r. tanár az építést történetét felolvassa. — 6. Szabó János elnök-lelkész imája. — 7. A tanuló ifjúság záró éneke Ivánka Z. vezetése mellett. III. Délután 1 és fél óraker közepén. A helyiségről es a teríték áráról a később körözendő aláírási ívek fognak szólni. IV. Délután 5 óraker az intézeti helyiségek és gyűjtemények megtekintése a méltóságok, városi képviselők, vidéki meghívottak és egyh. tanácsi kiküldöttek által. Gyülekezés a tanárteremben. V. Este 9 óraker táncmulatság a tornacsarnokban. Belépti-díj személyenként 1 frt, családjegy 2 frt 50 kr. A tiszta jövedelem a főgymnásimmi ifjúsági segélypénztár megalapítására fordítottatik.

— **A belgrádi Stankovics-dalokörnek** folyó hó 7—10. napjain Debrecenben időzött tagjai 9-én d. e. 11 óraker főiskolánkat is látogatásukkal tüntették ki, a mikor a nőkből és férfiakból álló, mintegy 49 főnyi társaságot a tanári kar élén Sass Béla akadémiai igazgató melegen üdvözölte, Simics Zivojin belgrádi főreáliskolai igazgató, a dalegyet elnöke pedig az igazgató szavaira a magyar-szerb testvériség gondolatának lelkes apostrophálásával válaszolt. Az igazgató szavait Jojkics Dusan szerb anyanyelvű joghallgató, Simics beszédét pedig Takács E. József ur, a belgrádi magyar kereskedelmi muzeum főnöke tolmácsolta. Kedves vendégeink a nyilvános olvasó terem, anyakönyvtár, oratorium, természet-tani szertár és természetrajzi muzeumok megtekintése után, megkoszorúzták a lépcsőházban álló Petőfi-szobrot s előtte kifogástalan magyar szöveggel s művészi tökélyvel elénekelték a himnust, a mivel a jelen volt nagy közönséget és az ifjúságot lelkes éljenzésre és kitörő tapsra ragadták. Mintegy másfélórái szemle után a legjobb benyomással váltak meg tőlünk, hogy aztán még a Csokonai-szobor talapzatára is letegyék hódolatuk koszorúját.

— **A keresztyén ifjúsági egyesületek nemzetközi konferenciája Bâselben.** Az efféle egyesületek eszméje is *Wichern* elméjében fogamzott meg, a ki egyik Berlinben tartott beszédében már 1846-ban sürgeti az ilyen egyesületek szervezését, annival inkább, mert azt látja, hogy a *katholikus Kolping Adolf* e tekintetben már a cselekvés terére lépett. Azóta aztán rendkívül elszaporodtak ezek az egész világon. Céljuk kétségenkívül nemes s ha elég körültekintéssel szerveztetnek és vezetettnek, minden egyháznak csak hasznára válhatnak. De mi ezeknek az egyesületeknek *internationális és interkonfessionális* jellegével nem tudunk rokonszenvezni. Ha valamikor volt, úgy ma van nálunk végtelen jelentősége annak, hogy az ifjúság lelkében a hazafias és felekezeti öntudat ébren tartassék s kellőleg kidomborítassék. Lám a katolikusok, meg a legagilisabb szekták itt is más úton haladnak. Amazok ugyanis, ha ilyen egyesületeket szerveznek, határozottan odateszik a címbe, hogy *„katholikus* legény — és leány — egyesületek“ a baptistáknak meg több, mint 118, a methödistáknak több, mint 87 ilyen *különálló* egyesületek van. És mi kerülve-kerüljük, hogy *„református“* vagy *„lutheránus“* ifjúsági egyesületekről beszéljünk! Bennünk is valami internationalis és interkonfessionális aspirációk motóznak. Ilyen jellegű konferencia (már a 14-ik) fog tartatni év év július 6—10. napjain Bâselben. A programm már meg van állapítva s lesznek beszédek francia, német s angol nyelven. Magyar résztvevőkről azonban a programmban nem olvasunk.

— **Hova vezet a konfessionális latitudinarismus?** Hogy az anglikán egyház az istenitisztelel berendezésében sok mindent megenged magának a mi, a protestantismus szellemével ellentétben áll, régen tudjuk. Dehogy ott is vannak elegendő, akiknek az efféle „szabadelvűség“ éppen nem tetszik: annak a húsvéti nagy hét egyik napján igen komoly jelét adták azok, kik a katolikus rituáliáknak az angol istenitisztelethez — hiszszük öntudatlanul — becsempészni szándékolt meghonosítása ellen igen-igen tanuságosan protestáltak. A dolog úgy történt, hogy nagy esütörtökön a „Szt. Cuthbert templomban“ reggeli istenitisztelel alatt az oltárra egy *feszületet* tettek fel s azt a lelkészek a gyülekezeti éneklése alatt az oltárról levévén, annak lépcsőjére helyezték, hogy az előtt a hívek ietérdeljenek és azt megcsókolják. Akkor egy uri egyén 12-ed magával a padból felállott s az ének után a feszület-hez ment. De a helyett hogy, — amint várni lehetett — letérdelt volna, megragadta a feszületet s magasra tartva odakiáltott a gyülekezethez: „az Isten nevében protestálok ez ellen a bálványimádás ellen.“ Társai pedig így folytatják: „Nem más ez, mint ut, vissza Róma fele. Romanismus és pogányság“!!! stb. stb. Erre aztán a templomban leirhatatlan zavar keletkezett, mely a protestáló uri egyén letartóztatásával ért véget. A forrás, honnan a hirt vettük, megjegyzi, hogy a protestálásnak ez a módja bizonyára szokatlan, de nagyon is érthető. Mert ha ilyeneket hall az ember, szinte kísértetbe jön, hogy az anglikán egyház evangéliumi karakterét tagadásba vegye. Nálunk is kísért az ilyenféle aberratio szelleme, Annýira ugyan még nem vagyunk, hogy efféle bálványimádásba sülyedtünk volna, de a keresztisymboluma, illetve használatának a református egyházban jogosultsága már nálunk is többször szóba jött s a mint tudva van, mi azt a képekkel együtt konfessióink szellemében határozottan visszautasítottuk. A nép a dogmatikához, mint tudományhoz keveset ért, de a külsőségek figyelmét azonnal megragadják s ha azok használatában óvatosak nem leszünk, egy napon keserű tapasztalatokra ébredhetünk. Szigorú puritanismus azért meg az első tekintetre haszontalanságoknak látszó külsőségekben is! Ezt soha se felejtjük.

— **Egy ítélet végrehajtása.** Szabó Sámuel kolozsvári református tanárt az egyetemes konvent bírósága azért, hogy Szász Domonkos püspök és az erdélyi kerület igazgató tanácsa ellen a valóságnak meg nem felelő cikkeket irt a kolozsvári és a fővárosi lapokba, a Tisza Kálmán elnöklele alatt tartott közelebbi ülésében Karap Ferenc kuriai bíró előadása alapján, mint egyházi felsőbbiségevel szemben tiszteletlenséget tanúsító tanárt feddésre ítélte. Ezt az ítéletet nyilvános törvényszéki ülésben tegnap hajtották végre, a midőn a törvényszék elnöke dr. Bartók György, a törvényszék által előírt módon, Szabó Sámuel tanárt megfeddette. Az ítélet végrehajtása Kolozsváron nagy szenzációt idézett elő s a közönség zsufolásig megtöltötte a karzatokat.

TARTALOM-JEGYZÉK: „Az anyaszentegyház épségben fenn nem maradhat, hanemha azokkal az eszközökkel támogatattik, melyeket az Ur annak fentartására elrendelti jónak látott.“ E. L. — Közéletünk. A „Magyar Protestáns Irodalmi-Társaság“ közgyűlése Kolozsváron. Falusi pap. Az erdélyi egyházkerület közgyűlése. — Tárcsa. A jezsuiták Németalföldön. Juhász László. — Külföld. Az údvhadsereg legújabb hadgyakorlata. Veress István. — Adatok a fűzes-gyarmati ev. réf. egyház történetéből. Szilágyi Márton. — Különfélek. — Hírdetések.

Felelős szerkesztő: SASS BÉLA.

Szerkesztő-társak: Erőss Lajos és Bartha Béla dr.

Hirdetés az Andaházi Szilágyi intézet élelmezésére.

Az Andaházi Szilágyi intézet 10 növendéke és az intézeti nevelő számára 1898. szept. 1-től—1899. junius végéig, tehát 10 hónapra élelmezés adandó a következő feltételek mellett:

a **reggeli** az intézeti gondnok rendelkezése szerint tejből vagy kávéból áll.

Az **ebéd** étrendje: marhahusleves, 2 drk marhahus-szelet mártással, vastagétel, rajta — ha tészta következik utána — marha- vagy disznóhussal, peccsenye vagy tészta.

A **vacsora** étrendje: egyszer hetenként gulyás-hus leves és tészta, hatszor hetenként peccsenye körzettel és tészta.

A vastagételek, peccsenyek és tészták kellő változatossággal, mindig jó és egészséges anyagból és a szükséges mennyiségben adandók. A mi ellen ha indokolt panasz merülne fel, az intézeti gondnoknak időközben is joga leendő a kötendő szerződést felbontani.

Ha valamelyik növendék betegsége vagy távolléte miatt több napon át nem venne részt az intézet élelmezésében: azon napokról érte az intézet nem fizet.

Felszólítom mindazokat, kik ezen élelmezésre vállalkozni óhajtanak, s készek az ételnemüeket naponként háromszor az intézet ebédió szobájába, megjelölendő s pontosan megtartandó időben felszállíttatni, a reggelinél a kávé vagy a tej árát külön tüntetvén ki: egy-egy kosztos napi ellátása árának megjelölésével legyenek szivesek vállalkozási ajánlataikat lakásomon (Péterfia-utca 8. sz. a.) hozzám **f. hó 20-án déli 12 óráig** beadni. Debreczen, 1898. junius 6.

Csiky Lajos

az Andaházi Szilágyi intézet h. gondnoka.

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utca 1805.

Van szerencsém a m. t. egyházi előljáróságoknak, kántor-organista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona, harmonium építészeti műtermem

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban, a legújabb rendszer szerint készítetek.**

Továbbá **régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására** is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása csekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szives pártfogását kérve, becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,

műorgona-építő.

AZ „ANKER”

élet- és járadék-biztosító-társaság.

Igazgatóság:

Bécs, I., Hoher Markt II.

(Anker-hof)

Magyarországi vezérképviselőség:

Budapest, VI., Deáktér 6. sz.

(Anker-udvar)

a társaság saját házaiban.

Olcsó díjak, nagyon kedvező feltételek, a képzelhető legnagyobb biztonság.

Összes vagyon 1897. év végén	124 millió korona.
Biztosított tőke 1897. év végén	480 „ „
Eddigi kifizetések	202 „ „
A osztalékterv szerint nyeresémosztalék 5 év után évenként.	
B „ „ „ „ már 3 év „ „	

A nyeresémosztalék **A** osztalékterv szerint évek óta az **évi díj 25%-át** teszi ki, **B** osztalékterv szerint az 1894. évben biztosítottak az évi díjak **12%-át**, az 1895-ben biztosítottak az évi díjak **9%-át** kapták.

Előnyös kiházasítási és vegyes biztosítások.

Mindennemű haláleseti-, életeseti- és járadék-biztosítás.

Prospectussal és felvilágosítással szolgál a fenti magyarországi vezérképviselőség, hová ügynökségek iránti ajánlatok is intézendők, valamint a társaság ügynökei.

Debreczeni főügynökség: Főuteza, Szalay-ház.

JÓNÁS MÓR.